

Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

Sammanfattning

Utrikesutskottet behandlar i detta betänkande motioner från allmänna motionstiden 2010 om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik.

Ett stort antal motionsförslag läggs varje år fram i riksdagen om olika MR-frågor. Utskottet har under ett antal riksmöten valt att behandla frågor om de mänskliga rättigheterna ur olika perspektiv och med olika fokus. Vissa år har tonvikten legat mer på bilaterala MR-frågor och andra år på multilaterala frågeställningar. I detta betänkande behandlar utskottet motionsförslag om

- folkrätt samt om mål och inriktning för den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna
- agerande för att avskaffa dödsstraff och tortyr
- sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt kvinnors rättigheter
- barnets rättigheter
- diskriminering och förföljelse på grund av sexuell läggning och könsidentitet.

Samtliga motionsyrkanden i betänkandet avstyrks av utskottet.

I betänkandet finns 8 reservationer och 1 särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Bakgrund	7
Utskottet	9
Mål och inriktning för den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna	9
Motionerna	9
Utskottets överväganden	10
Agerande för att avskaffa dödsstraff och tortyr	17
Motionerna	17
Utskottets överväganden	18
Internationella brottmålsdomstolen (ICC)	28
Motionen	28
Utskottets överväganden	28
Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, kvinnors rättigheter	30
Motionerna	30
Utskottets överväganden	31
Barnets rättigheter	36
Motionerna	36
Utskottets överväganden	36
Diskriminering och förföljelse på grund av sexuell läggning och könsidentitet	40
Motionerna	40
Utskottets överväganden	41
Minoriteter	43
Motionen	43
Utskottets överväganden	43
Mänskliga rättigheter i arbetslivet	45
Motionerna	45
Utskottets överväganden	46
Övriga yrkanden	49
Reservationer	50
1. Grundläggande mänskliga rättigheter, punkt 1 (S, MP, V)	50
2. Dialog om tortyrkonventionen, punkt 5 (MP, V)	51
3. SRHR, kvinnors rättigheter, punkt 7 (S, MP, V)	52
4. SRHR, kvinnors rättigheter, punkt 7 – motiveringen (SD)	54
5. Barnets rättigheter, punkt 8 (S, MP, V)	55
6. Diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet, punkt 9 (S, MP, V)	56
7. MR i arbetslivet, punkt 11 (S, MP, V)	58
8. Migrantarbetarkonventionen, punkt 12 (MP, V)	59
Särskilt yttrande	60
Grundläggande mänskliga rättigheter, punkt 1 (SD)	60

<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	61
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	61
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 13	67

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Grundläggande mänskliga rättigheter

Riksdagen avslår motion 2010/11:U306 yrkandena 22 och 23.

Reservation 1 (S, MP, V)

2. Vissa frågor om mål och inriktning

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U245 yrkande 2, 2010/11:U260 yrkande 1, 2010/11:U262 yrkande 3 och 2010/11:U306 yrkandena 32, 34 och 36.

3. Dödsstraff och tortyr

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U209, 2010/11:U271 och 2010/11:U306 yrkande 24.

4. Dödsstraffsdebatt i Guatemala

Riksdagen avslår motion 2010/11:U224.

5. Dialog om tortyrkonventionen

Riksdagen avslår motion 2010/11:U312 yrkande 2.

Reservation 2 (MP, V)

6. ICC

Riksdagen avslår motion 2010/11:U306 yrkande 33.

7. SRHR, kvinnors rättigheter

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U296 yrkandena 1, 7, 8, 10 och 11, 2010/11:U298 yrkande 14 och 2010/11:U306 yrkandena 26 och 27.

Reservation 3 (S, MP, V)

Reservation 4 (SD) – motiveringen

8. Barnets rättigheter

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U298 yrkandena 10 och 11 samt 2010/11:U306 yrkande 35.

Reservation 5 (S, MP, V)

9. Diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U231 yrkandena 1 och 2, 2010/11:U306 yrkande 29 och 2010/11:U317 yrkande 6.

Reservation 6 (S, MP, V)

10. Minoriteter

Riksdagen avslår motion 2010/11:U306 yrkande 28.

11. MR i arbetslivet

Riksdagen avslår motion 2010/11:U306 yrkande 25.

Reservation 7 (S, MP, V)

12. Migrantarbetarkonventionen

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U223, 2010/11:Sf368 yrkande 26 och 2010/11:Sf394 yrkande 15.

Reservation 8 (MP, V)

13. Övriga frågor

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 19 maj 2011

På utrikesutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Urban Ahlin (S), Walburga Habsburg Douglas (M), Carina Hägg (S), Christian Holm (M), Kent Härstedt (S), Mats Johansson (M), Carin Runeson (S), Fredrik Malm (FP), Olle Thorell (S), Kerstin Lundgren (C), Kenneth G Forslund (S), Christer Winbäck (FP), Bodil Ceballos (MP), Désirée Pethrus (KD), Julia Kronlid (SD) och Hans Linde (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utrikesutskottet ett antal motionsförslag från allmänna motionstiden 2010 om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik m.m.

Utskottet utarbetade våren 2008 ett omfattande betänkande om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik, betänkande 2007/08:UU9. Där behandlades regeringens skrivelse 2007/08:109 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik samt ett betydande antal motioner. Därefter har utskottet i betänkandena 2008/09:UU15 och 2009/10:UU15 behandlat motionsförslag om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik m.m. Frågor om mänskliga rättigheter togs våren 2009 även upp i bl.a. betänkande 2008/09:UU6 Frihet från förtryck – Sveriges demokratibistånd.

Utskottet har under ett antal riksmöten valt att behandla frågor om de mänskliga rättigheterna ur olika perspektiv och med olika fokus. Vissa år har tonvikten legat mer på bilaterala frågor och andra år mer på multilaterala frågor. Under riksmötet 2009/10, som var det sista under förra mandatperioden, behandlade utskottet i betänkande 2009/10:UU15 både bilaterala och multilaterala frågeställningar.

I det nu aktuella betänkandet, som utarbetats och beslutats våren 2011, har utskottet valt att behandla motioner inom bl.a. följande områden:

- folkrätt samt om mål och inriktning för den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna
- agerande för att avskaffa dödsstraff och tortyr
- sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt kvinnors rättigheter
- barnets rättigheter
- diskriminering och förföljelse på grund av sexuell läggning och könsidentitet.

Utrikesutskottet genomförde den 6–8 februari 2011 ett arbetsbesök i Bryssel och sammanträffade med företrädare för bl.a. EU-kommissionen, Europeiska utrikestjänsten, Nato och Sveriges representationer vid EU respektive Nato.

Den 9 mars 2011 gjorde utskottet ett studiebesök vid Försvarets radioanstalt (FRA) och fick där av överdirektör Christina Malm med medarbetare en redovisning av myndighetens verksamhet. FRA kan rapportera bl.a. om läget i fråga om mänskliga rättigheter i auktoritärt styrda länder.

Under det innevarande riksmötet har företrädare för utskottet den 18 mars 2011 sammanträffat med Margot Wallström, FN:s särskilda representant mot sexualiserat våld i väpnade konflikter.

Utskottet har under beredningen av detta betänkande tagit del av kommissionens meddelande KOM(2011) 200 Ett partnerskap för demokrati och delat välstånd med södra Medelhavsområdet.

De motioner som behandlas i detta betänkande har avlämnats under det innevarande riksmötet och redovisas utan angivande av årtal.

Bakgrund

Arbetet med att främja demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling genomsyrar den svenska utrikespolitiken. Sverige ska vara en tydlig röst i världen för de mänskliga rättigheterna och ska agera bilateralt, genom Europeiska unionen (EU) och multilateralt för att de mänskliga rättigheterna ska genomföras och efterlevas fullt ut i alla världens länder.

Svensk utrikespolitik ska främja respekten för de mänskliga rättigheterna. Omsorgen om och försvaret av de mänskliga rättigheterna är en integrerad och central del av den svenska utrikespolitiken. Den präglar Sveriges agerande i globala och regionala forum och genomsyrar de bilaterala kontakterna med andra länder.

Sveriges stora engagemang för de mänskliga rättigheterna, vår utrikespolitik och vårt utvecklingsamarbete speglar våra förhoppningar om en värld där människor kan leva fria, utan fruktan och nöd. De mänskliga rättigheterna värnar individens grundläggande behov och syftar till att garantera friheter och ge förutsättningar för ett drägligt liv för alla. Det är legitimt att reagera och påtala kränkningar av dessa rättigheter då förtryckta människor – just därför att de är förtryckta – sällan har möjlighet att själva hävda sina intressen.

Genom Lissabonfördraget har EU fått nya möjligheter att på ett mer sammanhållet sätt vara en utrikespolitisk aktör till stöd för fred, säkerhet och mänskliga rättigheter. En rad instrument och initiativ är knutna till EU:s främjande av de mänskliga rättigheterna.

Förenade nationernas (FN) generalförsamling antog 1948 den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Förklaringen gav det internationella samfundet en gemensam värdegrund i synen på människan och förhållandet mellan stat och individ, och slog fast grundläggande normer för de mänskliga rättigheterna som är överordnade politiska och ekonomiska, kulturella och religiösa skillnader. De grundläggande normer som anges i den allmänna förklaringen är universella och bindande för alla världens stater. Alla stater har en skyldighet att värna alla människors lika värde och rättigheter.

Som medlem i FN har Sverige enligt FN-stadgans artikel 55 och 56 en rätt och förpliktelse att vidta åtgärder i samarbete med organisationen för att främja allmän aktning och respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla, utan åtskillnad med avseende på ras, kön, språk eller religion.

De mänskliga rättigheterna gäller för alla människor utan åtskillnad, oavsett land, kultur eller specifik situation. Ingen regering kan hävda särskilda förhållanden som tradition, kultur eller religion som skäl för att kränka de mänskliga rättigheterna. Rättigheterna är odelbara och ömsesidigt samverkande.

Stater kan inte sålla bland sina folkrättsliga åtaganden: alla mänskliga rättigheter har samma värde. Dessa principer slogs fast vid världskonferensen om de mänskliga rättigheterna 1993 och bekräftades bl.a. vid FN:s världstoppmöte 2005.

Under de mer än 60 år som gått sedan FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna antogs har dessa grundläggande normer slagits fast i ett antal folkrättsligt bindande konventioner. Tillsammans med den allmänna förklaringen bildar dessa konventioner en normativ grund för det internationella arbetet för de mänskliga rättigheterna. Dessa folkrättsliga åtaganden måste nu omsättas i praktisk handling över hela världen.

Regeringen har under 2000-talet överlämnat två skrivelser till riksdagen om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik respektive en skrivelse om demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete, skrivelserna 2003/04:20 och 2007/08:109 respektive skrivelse 2008/09:11. Dessa har behandlats i utskottets betänkanden 2003/04:UU9 och 2007/08:UU9 respektive 2008/09:UU6.

Utskottet

Mål och inriktning för den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i kommittémotion *U306 (S) yrkande 22* att respekten för de mänskliga rättigheterna är en förutsättning för demokratin. De mänskliga rättigheterna, såsom de kommer till uttryck i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och en rad andra konventioner, utgör en okränkbar helhet. Omsorgen om och försvaret av de mänskliga rättigheterna måste utgöra en central del av utrikespolitiken. Engagemanget för de mänskliga rättigheterna speglar våra förhoppningar om en värld där människor kan leva fria, utan fruktan och nöd.

Socialdemokraterna betonar vikten av att stå upp för de mänskliga rättigheterna varhelst i världen de kränks och oavsett om oförrätter begås av en stormakt eller en diktatur. Kampen mot diskriminering på grund av kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionshinder och religion måste föras både nationellt och internationellt. De fackliga rättigheterna behöver stärkas, inte minst i Asien. Kvinnor utgör en majoritet av jordens befolkning, men kvinnors rättigheter kränks ständigt. Det gäller också barnen. Jämställdhet och barns rättigheter bör prioriteras i utrikespolitiken.

I *yrkande 23* slår Socialdemokraterna fast att de mänskliga, medborgerska, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är universella, odelbara och individuella. De får varken inskränkas av stater eller andra aktörer.

Partiet ser skapandet av FN:s råd för mänskliga rättigheter som ett framsteg och vill att Sverige ska stödja rådets arbete, enligt *yrkande 32*. Samtidigt betonar Socialdemokraterna att rådets arbetsformer är resultatet av en kompromiss. Ett universellt medlemskap i MR-rådet skulle kunna vara ett sätt att minska utrymmet för de länder som arbetar mot skarpa ställningstaganden för frågor om mänskliga rättigheter. Sverige bör agera för att MR-rådets specialrapportörer ska få finnas kvar samt verka för att man finner former för frivilligorganisationernas deltagande i MR-rådet.

När världens länder vid FN-toppmötet 2005 antog principen om skyldigheten att skydda var detta enligt Socialdemokraterna i *yrkande 34* ett viktigt globalt framsteg. Den största utmaningen för det internationella samfundet är hur principen ska genomföras i praktiken. Partiet anser att FN-mandat för fredsframtvängande operationer är centralt men vill samtidigt bidra till att stärka de regionala organisationernas möjligheter att ta ansvar för skyddet av civila och för människors säkerhet.

I *yrkande 36* framhåller Socialdemokraterna att FN:s möjligheter att ingripa i fredsbevarande syfte måste stärkas. Sverige ska kunna ställa upp när FN efterfrågar hjälp, såväl när det gäller fredsbevarande som fredsframtvingande insatser. På sikt anser Socialdemokraterna att Sverige ska öka deltagandet i FN-genomförda insatser, detta såväl i form av civila insatser och biståndsverksamhet som i form av internationella fredsbevarande och fredsframtvingande insatser med FN-mandat.

I den enskilda motionen *U245 (KD) yrkande 2* förespråkas att Sverige med all kraft ska främja mänskliga rättigheter i utrikespolitiken.

I den enskilda motionen *U260 (FP) yrkande 1* betonas vikten av att regeringen fortsätter att sprida information om FN:s förklaringar om de mänskliga rättigheterna.

I den enskilda motionen *U262 (FP) yrkande 3* begärs att Sverige agerar i internationella forum för ökad uppmärksamhet på mänskliga rättigheter, inte minst i konfliktländer.

Utskottets överväganden

Målet för arbetet med de mänskliga rättigheterna i svensk utrikespolitik är att bidra till att de rättigheter som fastslagits inom ramen för FN och andra internationella forum ska genomföras och komma alla människor till del. De mänskliga rättigheterna gäller för alla människor utan åtskillnad, oavsett land, kultur eller specifik situation. Ingen regering kan hävda särskilda förhållanden som tradition, kultur eller religion som skäl för att kränka de mänskliga rättigheterna. Rättigheterna är, som framhålls i en motion, odelbara och ömsesidigt samverkande. Stater kan inte sälla bland sina folkrättsliga åtaganden: alla mänskliga rättigheter har samma värde.

Utskottet konstaterar i likhet med regeringen att den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna vilar på en fast grund av respekt för internationella konventioner och överenskommelser. Omsorgen om och försvaret av de mänskliga rättigheterna utgör en integrerad och central del av den svenska utrikespolitiken. Den präglar Sveriges agerande i globala och regionala forum och genomsyrar de bilaterala kontakterna med andra länder. Engagemanget för de mänskliga rättigheterna ligger i vårt lands intresse och speglar dessutom våra förhoppningar om en värld där människor kan leva fria, utan fruktan och nöd.

Ett uttryck för Sveriges aktiva engagemang för de mänskliga rättigheterna är de rapporter om mänskliga rättigheter i världens länder som Utrikesdepartementet offentliggjort årligen sedan 2003 – dock med undantag för 2009 och 2010 – och som kan läsas på regeringens webbplats www.manskligarattigheter.se. Syftet med publiceringen är att göra informationen tillgänglig för en bred krets av aktörer – organisationer, myndigheter, företag och enskilda – som intresserar sig för ämnet. Utskottet välkomnar att publiceringen 2011 av rapporter om mänskliga rättigheter i

världens länder kommer att återupptas efter ett uppehåll sedan 2008. Upphållet motiverades främst med att utrikesförvaltningen under det svenska ordförandeskapet i EU 2009 prioriterade unionens gemensamma bevakning av de mänskliga rättigheterna. Rapporterna väntas bli publicerade i slutet av maj 2011.

Många av riksdagens ledamöter är engagerade i frågor om mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik. En informell tvärpolitisk riksdagsgrupp för MR arbetar mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Utskottet välkomnar den ökade globala medvetenheten om att respekten för de mänskliga rättigheterna är en del av ett gemensamt ansvar. Vid FN:s världstoppmöte 2005 fastslogs att det finns ett direkt samband mellan säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter.

Folkrätten och respekt för de mänskliga rättigheterna är en hörnsten i svensk utrikespolitik och en förutsättning för en hållbar globalisering. I en krympande, globaliserad värld krävs internationella spelregler för att hantera gränslösa utmaningar och flöden. Där rättsstaten får fotfäste kan inte brott mot mänskligheten gå ostraffade. I 2011 års utrikesdeklaration konstaterades det att regeringen särskilt arbetar för att stärka sambandet mellan mänskliga rättigheter, demokrati och utveckling byggd på rättsstatens principer och att den verkar för att ge de mänskliga rättigheterna en mer framträdande roll i arbetet för fred och säkerhet. Utskottet välkomnar denna inriktning.

Utskottet delar regeringens uppfattning om vikten av ett resultatinkänt arbete för de mänskliga rättigheterna. Målet måste vara att de mänskliga rättigheterna efterlevs fullt ut av alla stater. Arbetet för de mänskliga rättigheterna ska genomsyra alla områden inom utrikespolitiken och sambandet stärkas mellan mänskliga rättigheter, demokrati och utveckling byggd på rättsstatens principer. Mänskliga rättigheter ska ges en mer framträdande roll i arbetet för fred och säkerhet samt inom utvecklingssamarbetet. Även inom FN och EU ska Sverige prioritera arbete för de mänskliga rättigheterna.

Ett tydligt uttryck för prioriteringen av demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utrikespolitik är att dessa frågor tydligt lyfts fram som en tematisk prioritering i såväl det multilaterala som det bilaterala utvecklingssamarbetet, vilket välkomnas av utskottet. Regeringen beslutade i januari 2010 om en policy för demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete under perioden 2010–2014. Policyn fastställer grundläggande principer och anger på ett övergripande plan ställningstaganden inom utvecklingssamarbetet. Den är vägledande och ska tillämpas i bl.a. strategier för samarbetet med länder, regioner och organisationer samt i Sveriges ståndpunkter i EU och inom det multilaterala systemet.

Utskottet har i sitt budgetbetänkande 2010/11:UU2 uttryckt sin positiva syn på de särskilda insatser som genomförs för demokratisering och yttrandefrihet och välkomnar att regeringen i regleringsbrevet till Styrelsen för utvärdering av internationellt utvecklingsarbete (Sadev) gett myndigheten i

uppdrag att utvärdera resultatet av det bistånd vars huvudinriktning är demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter. Utvärderingen ska utgå från de mål om demokrati och mänskliga rättigheter som anges i relevanta strategier, beslutade av regeringen, samt från den policy för demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter som regeringen beslutat om. Om möjligt ska utvärderingen genomföras i samverkan med andra givare. En väsentlig del av utvärderingen består av djupstudier över en längre tid av demokrati- och MR-insatser i Guatemala, Kenya och Serbien. En särskild fördjupning avser stöd till rättssektorn. Även andra tematiska fördjupningar kan bli aktuella. Utvärderingen ska vara slutförd i februari 2012.

Lissabonfördraget ger EU nya möjligheter att globalt främja demokrati och mänskliga rättigheter, vilket belystes vid utskottets besök i Bryssel i februari 2011. I fördragets allmänna bestämmelser om unionens yttre åtgärder anges följande (de s.k. underliggande principerna, artikel 21.1):

Unionens åtgärder i internationella sammanhang ska utgå från de principer som har legat till grund för dess egen tillblivelse, utveckling och utvidgning och som den strävar efter att föra fram i resten av världen: demokrati, rättsstaten, de mänskliga rättigheternas och grundläggande friheternas universalitet och odelbarhet, respekt för människors värde, jämlikhet och solidaritet samt respekt för principerna i Förenta nationernas stadga och i folkrätten.

EU:s instrument för att globalt främja demokrati och mänskliga rättigheter är i dag fler och bättre än tidigare men måste, anser utskottet, kontinuerligt vidareutvecklas och förbättras. I sitt utlåtande över kommissionens arbetsprogram för 2011 (utl. 2010/11:UU11) har utskottet starkt betonat vikten av att värna om ett öppet Europa och då framhållit olika aspekter på öppenhet. Som framgått ovan publicerar Utrikesdepartementet rapporter som kartlägger respekten för de mänskliga rättigheterna i världens länder. Utskottet beklagar att någon motsvarande öppenhet inte råder när det gäller EU:s bevakning av de mänskliga rättigheterna i världens länder. Utskottet anser att EU ska sammanställa motsvarande öppna MR-rapporter och välkomnar att regeringen agerar för detta. Det är angeläget att länders bristande respekt för mänskliga rättigheter synliggörs.

Utskottet konstaterar att en mer översiktlig bild av EU:s agerande när det gäller att på det globala planet främja demokrati och de mänskliga rättigheterna ges i unionens årliga rapport Human rights and democracy in the world report, som utskottet återkommer till senare i betänkandet.

En rad instrument och initiativ är knutna till EU:s främjande av mänskliga rättigheter i de yttre förbindelserna, vilka har integrerats i den europeiska utrikestjänsten (European External Action Service, EEAS) under EU:s höga representant Catherine Ashton. I EEAS har en särskild avdelning för MR och demokrati etablerats.

EU:s instrument och initiativ för MR-främjande är följande:

- EU:s riktlinjer om mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt.
- Dialoger och samråd om mänskliga rättigheter.

- Gemensamma åtgärder, gemensamma ståndpunkter och krishanteringsoperationer (inom ramen för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken).
- Klausuler om de mänskliga rättigheterna i samarbetsavtal med tredjeländer.
- Framställningar och uttalanden.
- Handlingsplaner inom ramen för den europeiska grannskapspolitiken.
- Aktiviteter som finansieras under EU:s instrument för demokrati och mänskliga rättigheter i världen (European Instrument for Democracy and Human Rights, EIDHR), som omfattar mer än 1,1 miljarder euro under perioden 2007–2013.

EU:s riktlinjer om mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt omfattar följande åtta områden:

1. Dödsstraff (antagna 1998, uppdaterade 2008).
2. Tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (antagna 2001, uppdaterade 2008).
3. Människorättsdialoger (antagna 2001, uppdaterade 2009).
4. Barn och väpnade konflikter (antagna 2003, uppdaterade 2008).
5. Människorättsförsvarare (antagna 2004, uppdaterade 2008).
6. Främjande och skydd av barnets rättigheter (antagna 2007).
7. Våld mot kvinnor och flickor och kampen mot alla former av diskriminering av kvinnor och flickor (antagna 2008).
8. Främjandet av internationell humanitär rätt (antagna 2005, uppdaterade 2009).

Utskottet anser att det är viktigt med en vidareutveckling av EU:s förmåga att snabbt agera när tredjeländer kränker de mänskliga rättigheterna. Människorättspolitikerna måste integreras i EU:s politik gentemot tredjeländer, och kvinnors rättigheter måste inkluderas i alla sådana sammanhang. Detta innebär bl.a. att frågor om mänskliga rättigheter måste få ett starkt genomslag i utformningen av den europeiska utrikestjänsten.

Utskottet välkomnar att regeringen verkar för att en stark avdelning för MR och demokrati byggs upp inom den europeiska utrikestjänsten, för att MR-frågorna integreras i den geografiska delen av EEAS verksamhet samt för att den europeiska utrikestjänsten ska bidra till ett effektivare genomförande av EU:s gemensamma normverk. Utskottet ser också positivt på att regeringen agerar för att EU ska utarbeta lokala MR-strategier. Detta skulle enligt utskottet stärka förutsättningarna för unionen att mer aktivt främja de mänskliga rättigheterna i fält.

Det är enligt utskottet av stor vikt att genomförandet av EU:s MR-riktlinjer följs upp på ett systematiskt sätt. Utskottet avser också att ta initiativ med denna inriktning.

De omvälvande förändringar som äger rum i södra Medelhavsområdet ger enligt utskottet hopp om en utveckling som leder till ökad frihet, demokrati och mänskliga rättigheter och ett bättre liv för befolkningen i regio-

nen. Utskottet välkomnar att kommissionen genom meddelande KOM (2011) 200 Ett partnerskap för demokrati och delat välstånd med södra Medelhavsområdet inlett arbetet med att reformera och utveckla EU:s samarbete med regionen. Utskottet ställer sig bakom regeringens linje att EU ska lämna ökat stöd till länder som genomgår demokratiseringsprocesser, utvecklandet av en rättsstat samt konditionalitet med innebörden att länder som genomför demokratiska reformer ska få en förmånligare behandling vad gäller stöd från EU. Utskottet, som i ett senare avsnitt i betänkandet tar upp motionsförslag om Internationella brottmålsdomstolen (ICC), välkomnar i likhet med Europeiska rådet den 11 mars 2011 FN:s säkerhetsråds resolution 1970 (2011) och väckandet av talan i ICC med anledning av situationen i Libyen.

Olika instrument och initiativ kan användas när EU främjar de mänskliga rättigheterna. Utskottet har under det innevarande riksmötet förordat att EU i beslut om budgetstöd till tredjeländ bör ta hänsyn till hur partnerlandet beaktar principerna som kommer till uttryck i Lissabonfördragets artikel 21.1 (de s.k. grundläggande principerna, se ovan). Detta kan enligt utskottet lämpligen ske genom att det i budgetstödsprogram införs villkor som rör den politiska styrningen inklusive tydliga uppföljningsmekanismer som innefattar kriterier som måste vara uppfyllda för att (fortsatt) stöd ska beviljas. Utskottets ställningstagande gjordes i utlåtande 2010/11:UU4 EU:s budgetstöd till tredjeländ i framtiden, med anledning av kommissionens grönbok, KOM(2010) 586, i ämnet.

Utskottet vill i detta sammanhang också erinra om att Sverige under ordförändskapet i EU andra halvåret 2009 arbetade för ytterligare fördjupning av unionens gemensamma arbete för de mänskliga rättigheterna med målet att genomföra dessa. I rådsslutsatser om mänskliga rättigheter och demokratisering i tredjeländer, vilka antogs av rådet för utrikes frågor (Foreign Affairs Council, FAC) i december 2009, kom medlemsstaternas åtagande att främja och skydda de mänskliga rättigheterna också utanför unionen till tydligt uttryck. Där slogs fast att de mänskliga rättigheterna är en prioritering för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, att de är universella, odelbara, inbördes beroende och relaterade till varandra. Människorättsaspekter ska integreras i EU:s samtliga politikområden inklusive alla relevanta geografiska och tematiska strategier. Unionen bekräftade i rådsslutsatserna sitt starka engagemang för bl.a. yttrandefrihet och religiös tolerans. Vikten av näringslivets roll när det gäller att uppnå full respekt för de mänskliga rättigheterna framhölls. Bland frågor som behandlades i rådsslutsatserna kan som exempel också nämnas dödsstraffets avskaffande, stöd till människorättsförsvarare, åtgärder för att motverka diskriminering på grund av sexuell läggning eller funktionshinder samt kvinnors ställning och rättigheter.

Utskottet övergår nu till att behandla det motionsyrkande som tar upp FN:s MR-råd.

Utskottet välkomnar att Sverige i januari 2011 har deklarerat sin kandidatur till att bli medlem i FN:s råd för mänskliga rättigheter under perioden 2012 till 2015. Sverige har deltagit aktivt som observatör i MR-rådet sedan det bildades 2006. Under det svenska EU-ordförandeskapet 2009 representerade Sverige Europeiska unionen i MR-rådet. Antalet medlemmar i MR-rådet är 47. Samtliga är valda på tre år i taget. Ett medlemskap i MR-rådet skulle ge Sverige en viktig arena för att driva angelägna människorättsfrågor globalt och för att bidra konstruktivt till rådets funktionssätt.

När MR-rådet skapades i mars 2006 beslutade FN:s generalförsamling att rådet skulle se över sitt arbete och funktionssätt fem år efter tillkomsten. Enligt beslutet skulle rådets status också ses över av generalförsamlingen. En mellanstatlig arbetsgrupp har tillsatts för översynsarbetet. Utskottet anser att det är angeläget att det pågående översynsarbetet leder till påtagliga resultat och att systemen med konventionsövervakning och specialrapportörer behålls och stärks. I anslutning till vad som framförts här vill utskottet också framhålla att det är viktigt att bibehålla oberoendet för FN:s MR-kommissarie. Utskottet välkomnar att FN:s generalförsamling den 1 mars 2011 enhälligt beslutade att utesluta Libyen ur FN:s råd för mänskliga rättigheter. MR-rådet hade dessförinnan i en resolution uppmanat generalförsamlingen att fatta ett sådant beslut.

Ett motionsförslag tar upp frågor om Sveriges deltagande i FN-insatser.

Utskottet konstaterar att ett starkt och väl fungerande FN är en förutsättning för den effektiva multilateralism som utgör hörnstenen i svensk och europeisk utrikespolitik. Sverige, som sedan länge har verkat för en reformering av FN, är pådrivande för att finna vägar bort från politiska lösningar som försvårar för FN att effektivt kunna hantera globala problem. I betänkande 2007/08:UFöU4, som beslutades under förra mandatperioden, ställde sig ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott bakom regeringens övergripande målsättning för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet. Ställningstagandet innebär bl.a. att Sverige ska ta ett mer samordnat ansvar i freds- och säkerhetsfrämjande insatser samt att bidraget från svensk sida till sådana insatser ska öka såväl kvalitativt som kvantitativt. Sverige ska ha kapacitet till såväl snabbinsatser som till längre och kortare engagemang.

Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet underströk att de civila och militära delarna i insatserna måste samordnas och att möjligheter till synergier mellan bistånds- och utvecklingsåtgärder, diplomati, politik och militär närvaro alltid måste tillvaratas.

Frågor om Sveriges deltagande i internationella insatser behandlades också av utrikesutskottet i yttrande 2008/09:UU4y Ett användbart försvar. Utskottet instämde där i regeringens uppfattning att det är viktigt att bidra till de insatser som EU och Nato genomför på FN:s uppdrag. Sveriges engagemang i internationella insatser ska vara långsiktigt, framhöll utskottet.

Utskottet har ovan konstaterat att den svenska politiken för de mänskliga rättigheterna vilar på en fast grund av respekt för internationella konventioner och överenskommelser. Samtidigt sker en fortlöpande utveckling av folkrätten, något som bl.a. framgår av Folkrättskommitténs slutbetänkande, Folkrätt i väpnad konflikt – svensk tolkning och tillämpning (SOU 2010:72).

I ett motionsyrkande behandlas principen om skyldigheten att skydda. Denna princip accepterades av deltagarna vid FN:s världstoppmöte 2005 och tar sikte på staters skyldighet att skydda sin befolkning mot folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten, och på världssamfundets ansvar att ingripa när en stat inte vill eller förmår leva upp till denna skyldighet. Detta ställningstagande om skyldigheten att skydda har stor folkrättslig betydelse, vilket utskottet har framhållit i en rad betänkanden under 2000-talet. Utskottet välkomnar den tydliga förskjutningen i synen på suveränitet till att betona staters ansvar för individens säkerhet och rättigheter, något som kommer till uttryck i principen om skyldigheten att skydda. Utskottet ser också positivt på att insikten ökar om att respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och en fungerande rättsstat utgör ömsesidiga förutsättningar och ömsesidigt förstärker varandra.

Våren 2009 betonade utskottet i betänkande 2008/09:UU15 att det är angeläget att ägna fortsatt uppmärksamhet åt en rad frågeställningar kring principen om skyldigheten att skydda och humanitära interventioner i länder för att skydda människor där mot folkmord, brott mot krigets lagar och brott mot mänskligheten. Det gäller då, slog utskottet fast, att dra lärdom för framtiden av tidigare humanitära interventioner. Vikten av att förebygga konflikter och övergrepp genom politiska och humanitära åtgärder och att bistå med återuppbyggnad efter våldsamma konflikter underströks av utskottet.

Utskottet konstaterar att FN:s säkerhetsråd genom resolution 1973 om situationen i Libyen, som beslutades den 17 mars 2011, har givit ett tydligt uttryck för principen om skyldigheten att skydda. Detta välkomnades av det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet i betänkande 2010/11:UFöU3 Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen. I betänkandet betonades det att det internationella samfundets engagemang måste innefatta tydliga insatser för att nå en långsiktig politisk lösning på konflikten i Libyen. Efter konflikten måste ett långsiktigt stöd lämnas för att främja demokrati, mänskliga rättigheter, social och ekonomisk utveckling, god samhällsstyrning samt rättsstatsprincipen. Betänkandet låg till grund för riksdagens beslut den 1 april 2011 om Sveriges medverkan i den internationella väpnade flyginsatsen i Libyen.

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker utskottet motionerna *U245 (KD) yrkande 2*, *U260 (FP) yrkande 1*, *U262 (FP) yrkande 3* och *U306 (S) yrkandena 22, 23, 32, 34 och 36*.

Agerande för att avskaffa dödsstraff och tortyr

Motionerna

Socialdemokraterna slår i kommittémotion *U306 (S) yrkande 24* fast att dödsstraffet är ett djupt omänskligt straff som inte bör ha någon plats i en civiliserad rättsordning. Sverige måste agera bilateralt, i EU-samarbetet och i FN-sammanhang för att dödsstraffet helt ska avskaffas.

Dödsstraff är alltid oacceptabelt, konstaterar Socialdemokraterna, men särskild avsky måste ändå riktas mot länder som avrättar barn, vilket exempelvis är fallet i Iran. Sverige måste alltid kritisera Kinas politik rörande de mänskliga rättigheterna och då särskilt dödsstraffet. Vidare måste Sverige fortsätta att söka förmå USA att avskaffa dödsstraffet. I motionen understryks att alla länder är skyldiga att följa det ovillkorliga förbudet mot alla former av tortyr och misshandel.

Miljöpartiet begär i kommittémotion *U209 (MP) att frågan om dödsstraffets avskaffande lyfts fram i dialogen med alla länder som utdömer och verkställer dödsstraff. Att dödsstraff fortfarande utdöms och att avrättningar faktiskt genomförs måste med all kraft fördömas.*

Miljöpartiet understryker att frågan om dödsstraffet måste uppmärksammas lika tydligt i dialogen med tredjeland, oavsett vilka relationer man i övrigt har med landet i fråga. Dödsstraff i USA är en lika medeltida bestraffning som i Kina, Bangladesh och Libyen och bör uppmärksammas på samma sätt i dialogen med vart och ett av dessa länder. Dödsstraff kan inte accepteras i vare sig demokratier eller diktaturer. Demokratier har ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel.

I kommittémotion *U312 (MP) yrkande 2* konstaterar Miljöpartiet att organisationen Wikileaks har publicerat ett omfattande material om övergrepp och tortyr i Irak som utförts av irakiska säkerhetsstyrkor. Huruvida den amerikanska militären skulle ha haft vetskap om dessa övergrepp är oklart, men enligt dokumenten som Wikileaks läckt förefaller det troligt att den inte var ovetande om den utbredda användningen av tortyr och andra övergrepp. Överlämningarna pågick under en period från början av 2009 till juli 2010 enligt ett avtal mellan USA och Irak som inte innehöll några villkor om korrekt behandling av fångar eller skydd av deras mänskliga rättigheter.

I motionen konstateras det att USA har anslutit sig till FN:s konvention mot tortyr, vilken uttryckligen förbjuder stater att själva använda tortyr, men även förbjuder överlämning av fångar till andra staters myndigheter om det finns risk för tortyr. Sverige bör i dialogen med USA och Irak ta upp frågan om att leva upp till tortyrkonventionen och andra folkrättsliga instrument.

I den enskilda motionen *U224 (MP) förespråkas att frågan om dödsstraffets återupptagande ska lyftas fram i dialogen med Guatemala.*

I den enskilda motionen *U271 (KD)* begärs att Sverige i sina utrikeskontakter ska fortsätta att aktivt arbeta mot dödsstraffet.

Utskottets överväganden

Dödsstraff

Dödsstraffet strider mot själva grundvalen för de mänskliga rättigheterna. Detta straff är statens yttersta förtryck över individen och har inte någon plats i en modern och civiliserad rättsordning. Detta slog regeringen fast i skrivelse 2007/08:109 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik, vilken som framgått ovan avlämnades under förra mandatperioden.

Utskottet konstaterar att Sverige i bilaterala kontakter, inom EU och i internationella forum, driver på för dödsstraffets avskaffande. Det sker genom att regeringen fortlöpande hävdar Sveriges och EU:s hållning i samband med kontakter med de länder som ännu inte har avskaffat dödsstraffet.

I ett anförande i FN:s MR-råd den 1 mars 2011 slog kabinetssekretären Frank Belfrage å Sveriges vägnar fast följande i fråga om dödsstraffet:

Rätten till liv utgör grunden för samtliga mänskliga rättigheter. Vi är därför bestörta över omfattningen av de utomrättsliga avrättningar som äger rum i alla delar av världen, och uppmanar alla stater att intensifiera sina ansträngningar att få ett slut på dessa fruktansvärda handlingar. Enligt min regerings uppfattning är det också obegripligt hur man kan hävda att man respekterar rätten till liv samtidigt som man dömer människor till döden och därefter avrättar dem.

Att ett färre antal stater nu tillämpar dödsstraffet är uppmuntrande. Det finns emellertid fortfarande många länder där avrättningar äger rum. Kina antas utföra det största antalet avrättningar. Vi beklagar att de kinesiska myndigheterna inte publicerar information i detta avseende.

Förenta nationerna har bl.a. i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR), konventionen om barnets rättigheter (CRC) och via den ekonomiska och sociala kommittén fastställt garantier för skydd av dödsdömdas rättigheter och strikta villkor för tillämpningen av dödsstraff. I det andra fakultativa protokollet till ICCPR föreskrivs att staterna ska förbinda sig att permanent avskaffa dödsstraffet. Europarådet har genom den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) tydligt tagit ställning mot dödsstraffet och agerar för dess avskaffande. Utskottet återkommer strax till detta. De stater som är medlemmar i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) är förbundna att utbyta information om avskaffandet av dödsstraffet och att göra den tillgänglig för allmänheten.

I linje med EU-fördragets artikel 6 om de grundläggande rättigheterna såsom de garanteras i Europakonventionen har alla EU:s medlemsstater avskaffat dödsstraffet. Utskottet konstaterar att Europarådets verksamhet och Europakonventionen är en utgångspunkt och inspirationskälla för EU:s

arbete för dödsstraffets avskaffande. Utskottet erinrar om att artikel 2 (2) i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna anger att ingen får dömas till döden eller avrättas.

Organisationen Amnesty International har i mer än tre decennier följt utvecklingen vad gäller dödsstraffet och agerat för dess avskaffande. Utskottet konstaterar att Amnestys uppgifter om dödsstraffet visar att den globala kampen mot detta grymma och djupt omänskliga straff successivt ger effekt. Endast 16 stater hade 1977 avskaffat dödsstraffet för alla brott. Drygt 30 år senare har 139 länder, dvs. mer än två tredjedelar av världens stater, avskaffat dödsstraffet genom lagstiftning eller i praktisk tillämpning. Uppgifterna redovisas i Amnestys årsrapport för 2010. Enligt uppgifterna där utfördes avrättningar i 23 länder 2010. Minst 527 avrättningar utfördes under året, exklusive de tusentals avrättningar som sannolikt hade ägt rum i Kina.

Av de 139 länder som till och med 2010 avskaffat dödsstraffet genom lagstiftning eller i praktisk tillämpning hade 96 länder avskaffat straffet för alla brott medan 9 länder hade avskaffat dödsstraffet för vad Amnesty benämner ”vanliga brott” (*ordinary crimes*) men behöll det för särskilda brott som exempelvis faller under militär lagstiftning eller brott som begåtts under exceptionella omständigheter. Utöver dessa länder fanns 2010 enligt Amnesty 34 länder som behöll dödsstraffet för vanliga brott, som exempelvis mord, men som ansågs i praktiken ha avskaffat dödsstraffet eftersom de inte avrättat någon person under de senaste tio åren och bedömdes ha en policy eller etablerat en praxis som innebär att man inte utför avrättningar. Antalet länder som 2010 behöll dödsstraffet för vanliga brott var 58.

Amnesty uppger att flest avrättningar genomfördes 2010 i följande länder: Kina (sannolikt 1 000-tals, uppgifterna offentliggörs inte), Iran (minst 252), Nordkorea (minst 60), Jemen (minst 53), USA (46), Saudiarabien (minst 27), Libyen (minst 18) och Syrien (minst 17).

Enligt Amnesty användes följande avrättningsmetoder 2010: halshuggning (Saudiarabien), elektrisk stol (USA), hängning (Bangladesh, Botswana, Egypten, Iran, Irak, Japan, Malaysia, Nordkorea, Singapore, Sudan, Syrien), dödande injektion (Kina, USA), skjutning (Bahrain, Vitryssland, Kina, Ekvatorialguinea, Nordkorea, Palestinska myndigheten, Somalia, Taiwan, USA, Vietnam, Jemen).

Det förekom enligt Amnesty inga rapporter om juridiskt grundade avrättningar genomförda via stening, men dödsstraff uppges ha genomförts genom stening i Iran, i delstaten Bauchi i Nigeria och i Pakistan. Enligt Amnesty påbjuds stening som straff för både kvinnor och män efter att de begått äktenskapsbrott. Minst tio kvinnor och fyra män i Iran hade vid slutet av 2010 dömts till dödsstraff via stening, även om flera fall var under omprövning och alternativa domar skulle kunna bli avkunnade. Det finns kännedom om offentliga avrättningar i Iran, Nordkorea och Saudiarabien, uppger Amnesty.

Sverige driver sedan många år aktivt frågan om dödsstraffets avskaffande i alla världens länder och fortsätter att göra så. Dödsstraffet strider mot de mest grundläggande humanitära principerna att ge någon rätten att ta livet av en annan människa.

I avvaktan på ett avskaffande av dödsstraffet verkar Sverige för att straffet inte ska tillämpas och att varje användning ska ske med iakttagande av de rättssäkerhetsgarantier som folkrätten påbjuder och den internationella rättens begränsningar, inklusive förbudet mot att avrätta barn. Dödsstraff är alltid oacceptabelt men särskild avsky måste enligt utskottet riktas mot de stater som avrättar barn, som exempelvis Iran. Det måste vara en tydlig svensk hållning att fördöma detta.

Sverige verkar också för att fler länder ska ratificera det andra fakultativa protokollet till konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter som syftar till dödsstraffets avskaffande. Det är oacceptabelt att avrättningar av minderåriga, mentalt sjuka och funktionshindrade fortfarande förekommer och att avrättningar sker med grymma och barbariska metoder.

En stor del av det svenska arbetet mot dödsstraffet utförs genom Europarådet och EU. EU är en stark motståndare till dödsstraff – avskaffande av dödsstraff är, som framgått ovan, också en av förutsättningarna för EU-medlemskap. Strävandena mot EU-medlemskap har i flera fall bidragit till att länder avskaffat dödsstraffet. I Europa är det numera endast Vitryssland som utdömer och verkställer dödsstraff. Enligt Amnestys årsrapport för 2010 avrättades under året två personer i Vitryssland. Arbetet mot dödsstraff kommer även i fortsättningen att vara en prioriterad fråga för EU.

Utskottet konstaterar att en mycket viktig framgång för ett globalt avskaffande av dödsstraffet uppnåddes då FN:s generalförsamling hösten 2007 för första gången sedan 1977 kunde anta en resolution mot dödsstraffet (A/RES/62/149). Resolutionen lades fram av en grupp länder från alla världsdelar, i vilken EU var pådrivande. Sverige ingick i den grupp inom EU som förberett resolutionsarbetet för unionens del. Utskottet välkomnar att stödet ökat för senare resolutioner om globalt avskaffande av dödsstraffet som bekräftar den nämnda resolutionen från 2007 och som antagits av generalförsamlingen 2008 och 2009. Antalet länder som röstade för 2007 års resolution var 99. Två år senare röstade 106 länder för motsvarande resolution (A/RES/63/168). Utskottet välkomnar detta tecken på ett växande stöd världen över för dödsstraffets avskaffande.

Generalförsamlingen uppmanar i resolutionerna om dödsstraffets avskaffande alla stater som fortfarande tillämpar dödsstraff att

- respektera internationella normer om garantier för skyddet av dödsdömdas rättigheter, särskilt miniminormer
- gradvis begränsa tillämpningen av dödsstraffet och minska antalet brott för vilka det kan utdömas
- införa ett moratorium för avrättningar i avsikt att fullständigt avskaffa dödsstraffet.

I generalförsamlingens resolution uppmanas dessutom de stater som har avskaffat dödsstraffet att inte återinföra det.

I detta sammanhang vill utskottet också nämna en resolution om utomrättsliga eller summariska avrättningar (A/RES/65/208) som antogs av FN:s generalförsamling den 22 december 2010. Där återinfördes, efter påtryckningar från bl.a. Sverige och EU, en referens till sexuell läggning. Därmed nämns i resolutionen att personer på grund av sin sexuella läggning kan bli offer för utomrättsliga eller summariska avrättningar.

EU har, som framgått tidigare i betänkandet antagit människorättsriktlinjer på åtta områden. EU:s riktlinjer om dödsstraff antogs 1998 och var de första gemensamma människorättsriktlinjer som unionen antog. Riktlinjerna reviderades 2008 av ministerrådet. De har två övergripande mål som också utgör en integrerad del av EU:s MR-politik:

- att verka för ett universellt avskaffande av dödsstraffet som en grundläggande och av alla medlemsstater i EU godkänd och kraftfullt stödd politik, om så krävs genom omedelbart upprättande av ett moratorium för dödsstraffet i syfte att avskaffa det
- att uppmana de länder som fortfarande tillämpar dödsstraff att gradvis begränsa dess tillämpning samt att kräva att det verkställs i enlighet med internationella miniminormer (se nedan).

I och med att dessa mål är en integrerad del i EU:s politik för mänskliga rättigheter så utgör de en utgångspunkt för EU:s agerande i internationella forum och i förbindelserna med tredjeländer. I de fall stater insisterar på att behålla dödsstraffet är det viktigt att miniminormerna följs. Dessa anges i EU-riktlinjerna om dödsstraff och innebär i korthet följande:

- Dödsstraff får endast utdömas för mycket allvarliga brott (inte vid exempelvis ekonomiska brott, religionsutövning eller sexuella förbindelser mellan samtyckande vuxna).
- Dödsstraff får endast utdömas för ett brott som var belagt dödsstraff när det begicks.
- Dödsstraff får inte utdömas mot personer som var under 18 år gamla när brottet begicks, havande kvinnor, nyförlösta mödrar eller mentalt störda personer.
- Dödsstraff får utdömas endast när den åtalade personens skuld klart och tydligt slagits fast.
- Dödsstraff får endast verkställas efter en slutlig dom av en oberoende och opartisk behörig domstol och efter en rättvis rättegång som inkluderat rätten till adekvat rättsligt bistånd.
- Varje person som har döms till döden ska ha faktisk rätt att överklaga domen.
- Dödsdomen får inte verkställas så länge ett överklagande är under behandling.
- Varje person som har dömts till döden ska ha rätt att begära nåd eller ändring av domen.

- Amnesti, nåd eller ändring av dödsdomen ska kunna beviljas i alla fall med dödsstraff som påföljd.
- När dödsstraff tillämpas ska det verkställas på ett sätt som innebär minsta möjliga lidande. Det får inte verkställas offentligt eller på något annat förnedrande sätt.
- Dödsstraff får inte utdömas som politisk hämnd i strid med miniminormerna, t.ex. mot kuppmakare.

Utskottet välkomnar att agerandet från EU:s och medlemsstaternas sida enligt de gemensamma riktlinjerna har bidragit till att intensifiera unionens arbete med att påverka andra länder att avskaffa dödsstraffet eller begränsa dess användning. EU ska regelbundet se över riktlinjerna och kan komma att genomföra en översyn vart tredje år.

EU verkar både i bilaterala relationer med tredjeländer och i multilaterala forum för dödsstraffets avskaffande. På bilateral nivå tas dödsstraffet systematiskt upp i människorättsdialoger och överläggningar med tredjeländer. Dessutom utfärdar EU offentliga uttalanden, gör allmänna uttalanden och ingriper i enskilda fall i linje med unionens riktlinjer om dödsstraff.

I årsrapporten om EU:s agerande vad gäller de mänskliga rättigheterna och demokrati (Human rights and democracy in the world report) redovisas åtgärder som unionen vidtagit för att främja dödsstraffets avskaffande. Av årsrapporten 2009, som avser perioden juli 2008–december 2009 (publicerad i maj 2010, nedan benämnd *EU:s MR-rapport 2009*), framgår att EU genomfört allmänna uppvaktningar i frågan i ett antal angivna länder och gjort uttalanden i mer än 30 enskilda fall samt vidtagit mer än 30 andra åtgärder till förmån för individer som löpte risk att bli avrättade. EU ger också finansiellt stöd till icke-statliga organisationer som verkar för ett avskaffande av dödsstraffet. Projekt som får stöd kan avse granskning av dödsstraffets användning, stöd till fångar, stöd till konstitutionell reform, utbildning, försvar och opinionsbildande kampanjer. År 2007 instiftade såväl Europarådet som EU "Europadagen mot dödsstraffet" som sedan 2008 högtidlighålls den 10 oktober varje år.

Utskottet konstaterar att Sveriges delegation vid Europarådets parlamentariska församling i sin redogörelse till riksdagen för dess verksamhet under 2010 redovisar följande uppgifter om Europarådets agerande för dödsstraffets avskaffande. Där framgår att Europarådet har bidragit till att Europa är en zon där dödsstraffet avskaffats, med ett undantag: Vitryssland, som står utanför Europarådet och är det sista landet i Europa som fortfarande verkställer dödsstraff. Förekomsten av dödsstraff i några av Europarådets observatörländer har varit föremål för intensiv bevakning i församlingen som kontinuerligt kritiserat tillämpningen av dödsstraff i observatörländerna USA och Japan. Redogörelsen från Europarådets parlamentariska församling behandlas våren 2011 av utskottet i betänkande 2010/11: UU12.

Vid årsskiftet 2010/11 hade 46 av Europarådets 47 medlemsstater ratificerat tilläggsprotokoll nr 6 till Europakonventionen som förbjuder dödsstraff (CETS 114). Det är enbart Ryssland som inte ratificerat protokollet. Inga avrättningar har dock genomförts i Ryssland sedan 1996. Den frist för moratoriet som infördes 1999 har förlängts av den ryska konstitutionsdomstolen. Genom tilläggsprotokoll 13 till Europakonventionen om avskaffande av dödsstraffet under alla omständigheter (CETS 187) har dödsstraffet förbjudits även i krigstid och när det råder fara för krig. Tilläggsprotokoll nr 13 från 2002 kompletterar det förbud mot dödsstraff i fredstid som funnits sedan 1985.

Situationen vad gäller dödsstraff i några enskilda länder lyfts fram i aktuella motioner. Nedan kommenterar utskottet situationen vad gäller dödsstraffet i dessa länder.

Utskottet konstaterar att EU:s ovan redovisade instrument och initiativ för MR-främjande används av unionen i dess arbete för ett globalt avskaffande av dödsstraffet, vilket äger rum såväl i multilaterala forum som i bilaterala kontakter. EU:s MR-riktlinjer om dödsstraff utgör grund för unionens agerande såväl beträffande de länder som tas upp i motionerna som i fråga om andra berörda tredjeländer.

Som framgått driver Sverige på i bilaterala kontakter, inom EU och i internationella forum, för dödsstraffets avskaffande. Agerandet för dödsstraffets avskaffande kan också inkludera uttrycklig kritik som förs fram i multilaterala forum mot enskilda stater, vilket exempelvis var fallet i FN:s MR-råd i mars 2011 när *Kinas* användning av dödsstraffet särskilt togs upp i Sveriges anförande. Sverige har även i andra sammanhang i MR-rådet tagit upp frågan om Kina och dödsstraffet. Sverige lämnar också bistånd på rättsutvecklingsområdet för utbildning om mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Som framgått ovan bedömer Amnesty att tusentals personer sannolikt avrättades i Kina under 2010.

Av EU:s MR-rapport 2009 framgår att unionen under den aktuella rapporteringsperioden välkomnat att Kina gjort framsteg vad gäller medborgarnas ekonomiska rättigheter och att landet gjort åtaganden om att reformera rättsväsendet. Men EU har också uttryckt allvarlig oro över situationen i Kina vad gäller de mänskliga rättigheterna och djupt beklagat de begränsade framstegen på en rad områden, däribland den fortsatta omfattande användningen av dödsstraffet. EU uppmuntrade Kina att minska antalet straffbelagda gärningar som kan medföra dödsstraff och att öka öppenheten kring rättsprocessen och överklaganden. I överensstämmelse med unionens MR-riktlinjer om dödsstraff gjorde EU flera offentliga uttalanden som fördömde antalet avrättningar i Kina. EU uppmanade också Kina till fortsatta ansträngningar att minska förekomsten av tortyr och misshandel i samband med internering. På senare tid har EU exempelvis i FN:s MR-råd i mars 2011 tagit upp frågan om Kina och dödsstraff. Vid EU:s MR-dialog med Kina är dödsstraffsfrågan ett stående inslag. EU utfärdar också konfidentiella demarscher och gör offentliga uttalanden i enskilda fall.

I EU:s MR-rapport 2009 tecknas en mörk bild av människorättssituationen i *Iran*. Den människorättsdialog som EU och Iran tidigare förde är lagd på is sedan december 2006, då Iran ställde in en dialogomgång. Framför allt efter presidentvalen i juni 2009 har de största församringarna sedan 1979 ägt rum av de mänskliga rättigheterna. Under rapporteringsperioden utfärdade EU ett antal deklARATIONER om mänskliga rättigheter i Iran, inklusive massavrättningar, stening och brott mot religionsfrihet. Efter presidentvalen 2009 ägde massrättegångar rum, vilket starkt oroade EU. I anslutning till rättegångarna fanns uppgifter om tortyr och misshandel.

Av EU:s MR-rapport 2009 framgår att unionen uttryckte oro över de domar som avkunnades under rättegångarna där de åtalade inte fick information om vad de anklagades för och inte hade tillgång till oberoende försvar. Tillvägagångssättet vid rättegångarna bröt mot såväl internationella regler som i många fall nationella författningar. EU fann det oroväckande med de fem dödsdomar som utfärdades under massrättegångarna och som avsåg minst fyra personer som förefaller ha blivit arresterade innan valen i juni 2009. EU fördömde användningen av dödsstraff i strid med internationella minimistandarder, inklusive för politiska överträdelser. Unionen fortsatte under rapporteringsperioden att uppmana de iranska myndigheterna att slopa dödsstraffet och att under mellantiden slå fast ett moratorium för avrättningar.

Utskottet konstaterar att rådet för utrikes frågor (FAC) den 21 mars 2011 antog slutsatser om situationen för de mänskliga rättigheterna i Iran. I slutsatserna uttryckte EU djup oro över människorättssituationen i landet och sin förskräckelse över den dramatiska ökningen av antalet avrättningar de senaste månaderna och det systematiska förtrycket av iranska medborgare. EU upprepade på nytt sitt skarpa fördömande av användningen av tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling samt uppmanade Iran att omedelbart frisläppa samtliga politiska fångar och att stoppa avrättningarna. Vid FAC-mötet den 12 april följdes rådsslutsatserna från marsmötet upp genom ett beslut om EU-sanktioner riktade mot dem i Iran som är ansvariga för allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

När det gäller dödsstraffets tillämpning i Iran uttrycktes följande i 2011 års utrikesdeklaration:

Respekten för de mänskliga fri- och rättigheterna i Iran fortsätter att försämrats. Antalet avrättningar har ökat kraftigt. Detta är oacceptabelt. Sverige arbetar bilateralt och inom ramen för FN och Europeiska unionen för att vända denna utveckling.

Utskottet konstaterar att Sverige är en av initiativtagarna till en resolution i FN:s råd för mänskliga rättigheter om MR-situationen i Iran. Utskottet välkomnar att MR-rådet i mars 2011 antog resolutionen och därigenom inrättade en särskild FN-rapportör för mänskliga rättigheter i Iran. Rapportören ska samla information om situationen i Iran och bidra till att upp-

märksamma problem i landet inom MR-området och därefter rapportera till FN:s generalförsamling och till FN:s MR-råd. En första rapportering ska göras hösten 2011.

Som framgått ovan redovisar Amnesty att USA under 2010 genomförde 46 avrättningar. Två gånger om året äger överläggningar om MR-frågor mellan USA och EU. Även om överläggningarna framför allt är inriktade på samordning av agerandet i internationella forum så har EU där fortsatt att ta upp bl.a. dödsstraffet. Detta framgår av EU:s MR-rapport 2009. Förutom att unionen upprepade sin inställning till dödsstraffet tog den under rapporteringsperioden också upp individuella fall. EU gjorde också allmänna och individuella demarscher och utfärdade offentliga deklARATIONER av både positivt och negativt slag. Som exempel nämns en positiv deklARATION när delstaten New Mexico beslutat avstå från dödsstraffet och en negativ sådan när den 1 000:e avrättningen med dödande injektion ägde rum i delstaten Ohio i juli 2009.

I Amnestys årsrapport för 2010 uppges att minst nio personer under året avrättades i *Bangladesh*. Sverige agerar främst inom ramen för EU i frågor om dödsstraff och tortyr i landet, däribland under det svenska EU-ordförandeskapet andra halvåret 2009. Detta har skett genom gemensamma uttalanden, möten med regeringen, brev till utrikesministern, evenemang i såväl huvudstaden Dhaka som ute i landet, bl.a. på temat EU Human Rights Road Show, samt regelbundna möten med människorättsförsvarare, den nationella MR-kommissionen och representanter för det civila samhället. Här kan nämnas att ett brev överlämnades till Bangladeshs utrikesministerium under det svenska EU-ordförandeskapet där unionen tog upp frågor som anses särskilt angelägna inom MR-området, däribland dödsstraff och tortyr. När en EU-delegation besökte landet i juni 2009 uppmanade denna till åtgärder för att komma till rätta med ihållande problem rörande de mänskliga rättigheterna, framför allt utomrättsliga avrättningar och tortyr som utförs av säkerhetsstyrkorna.

I en motion uppmärksammas en diskussion i *Guatemala* om avbrytande av nuvarande moratorium mot dödsstraff. Motionären anser att frågan bör lyftas fram i dialogen med Guatemala.

I Guatemala finns dödsstraff som straffpåföljd. Ingen avrättning har skett sedan 2000. Landets kongress har vid två tillfällen – i februari 2008 och oktober 2010 – röstat igenom lagförslag om att ge presidenten möjlighet att besluta om dödsdömdas nåd med det övergripande syftet att återinföra verkställighet av dödsstraff i Guatemala. Presidenten har vid båda tillfällena lagt in sitt veto mot kongressens beslut. I anslutning till behandlingarna i kongressen och vid andra tillfällen har EU samlat avlämnat demarscher i frågan, såväl direkt till presidenten som skriftligen och i dialog med företrädare för olika politiska partier i Guatemala. Lokala företrädare för EU har under senare år gjort tydliga offentliga uttalanden om unionens syn på dödsstraffet och såväl EU-delegationen i landet som Sve-

riges ambassad och övriga EU-ambassader följer noga utvecklingen. Utskottet förutsätter att såväl Sverige som EU i dialoger med landet fortsätter att klargöra och erinra om synen på dödsstraffet i EU och dess medlemsländer.

Utskottet konstaterar att den av regeringen beslutade strategin för Sveriges utvecklingssamarbete med Guatemala under perioden 2008–2012 anger en rad frågor som är strategiska för en dialog. Det gäller ökad politisk vilja för insatser som leder till tydliga framsteg inom mänskliga rättigheter, fred, försoning, fattigdomsbekämpning och inkludering med särskilt fokus på kvinnor, barn och urfolk.

Tortyr

Tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning har ingen plats i ett civiliserat samhälle. Tortyr och misshandel utgör en av de mest motbjudande kränkningarna av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet. Enligt den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna får ingen utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Inga undantag är tillåtna enligt internationell lag. Alla länder är skyldiga att följa det ovillkorliga förbudet mot alla former av tortyr och misshandel. Trots världssamfundets ansträngningar fortsätter det att finnas tortyr och misshandel i alla delar av världen. Straffrihet för förövare av tortyr och misshandel råder fortfarande i många länder.

I sitt arbete för att förhindra och avskaffa tortyr och misshandel vägleder Sverige och EU av en rad internationella och regionala normer och standarder för mänskliga rättigheter, rättsskipning och bedrivande av väpnade konflikter.

Sverige var ett av de första länderna som ratificerade tilläggsprotokollet till FN:s konvention om tortyr m.m. och agerar för att länder som ännu inte ratificerat protokollet ska göra det.

Sverige välkomnar de ansträngningar som görs av FN:s särskilda rapportör för att förbjuda tortyr. Övervakningskommittén för FN:s konvention mot tortyr och underkommittén om förebyggande av tortyr är också nyckelinstrument för att hålla länder ansvariga för sina handlingar på detta område.

EU har utarbetat riktlinjer för unionens agerande gentemot tredjeland när det gäller att stödja och stärka ansträngningarna för att förhindra och avskaffa tortyr och misshandel. Dessa riktlinjer kompletterar de ovan nämnda riktlinjerna för EU:s politik gentemot tredjeland i fråga om dödsstraffet. Riktlinjerna om tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning uppdaterades 2008. Sedan dess innefattar de operativ vägledning och rekommendationer till EU och dess representationer (såväl unionens som medlemsstaternas) för hur riktlinjerna konkret ska genomföras. Rådet ska minst vart tredje år se över riktlinjerna.

Riktlinjerna om tortyr anger att EU:s beskickningschefer i sina periodiska rapporter ska analysera förekomsten av tortyr och misshandel och de motåtgärder som vidtagits. Beskickningscheferna ska också utvärdera verkan och konsekvenser av EU:s åtgärder. Det påpekas i riktlinjerna att företrädare från beskickningarna kan sändas som observatörer till rättegångar där det finns anledning att befara att den svarande har utsatts för tortyr eller misshandel.

På grundval av beskickningschefernas rapporter och annan relevant information, såsom rapporter och rekommendationer från FN:s särskilda rapportörer samt icke-statliga organisationer, ska rådsarbetsgruppen för mänskliga rättigheter och de relevanta geografiska arbetsgrupperna identifiera situationer där EU-åtgärder krävs och enas om sådana åtgärder eller lämna rekommendationer till högre nivåer.

EU:s mål är att påverka tredjeländer att vidta effektiva åtgärder mot tortyr och misshandel och att sörja för att förbudet mot tortyr och misshandel upprätthålls. I sina kontakter med tredjeländer ska EU vid behov uttrycka det oavvisliga kravet på att alla länder ska ansluta sig till och iakttäta relevanta internationella normer och standarder och kommer följaktligen att betona att tortyr och misshandel är förbjudet enligt internationell lag.

EU agerar mot tortyr och misshandel både i bilaterala relationer med tredjeländer och i multilaterala forum. På bilateral nivå tas frågorna systematiskt upp i människorättsdialoger och överläggningar med tredjeländer. Dessutom utfärdar EU offentliga uttalanden, gör allmänna uttalanden och ingriper i enskilda fall i linje med unionens riktlinjer om tortyr och misshandel. Tredjeländer uppmanas vidta följande åtgärder, vilka samtliga preciseras närmare i riktlinjerna:

- Förbjuda och fördöma tortyr och misshandel.
- Ansluta sig till internationella normer och förfaranden.
- Anta och genomföra garantier och förfaranden som avser platser där personer hålls frihetsberövade (t.ex. förbjuda hemliga platser för frihetsberövande).
- Fastställa inhemska rättsliga garantier.
- Bekämpa straffrihet.
- Fastställa normer och åtgärder för grupper för vilka det krävs särskilt skydd (kvinnor, barn, flyktingar, migranter m.fl.).
- Möjliggöra inhemska förfaranden för klagomål och rapportering om tortyr och misshandel.
- Gottgöra och rehabilitera offren.
- Möjliggöra inhemska besöksmekanismer (bl.a. möjliggöra besök av företrädare för det civila samhället).
- Upprätta nationella institutioner (t.ex. ombudspersoner).
- Tillhandahålla effektiv utbildning (för bl.a. personal vid brottsbekämpande myndigheter och inom rättsväsendet).
- Stödja den medicinska personalens arbete (vid undersökningar eller rapportering).

- Genomföra obduktioner.

Tredjeländer uppmanas bl.a. förbjuda och fördöma tortyr och misshandel i lag inklusive straffrätten, på högsta nivå fördöma alla former av tortyr och misshandel samt förhindra användning, tillverkning och handel med utrustning som är avsedd att användas för tortyr eller misshandel. Dessutom uppmanar EU tredjeländer att ansluta sig till ett antal internationella normer och förfaranden som preciseras i riktlinjerna samt att anta och genomföra garantier och förfaranden som avser platser där personer hålls frihetsberövade.

I en motion återopas uppgifter från Wikileaks om förekomsten av tortyr i Irak. Enligt EU:s MR-rapport 2009 har unionen i den politiska dialogen med Irak uttryckt oro för människorättssituationen i landet i en rad olika avseenden. Unionen beklagade vid upprepade tillfällen under rapporteringsperioden att dödsstraffet åter tillämpas där sedan maj 2009 och uttryckte bekymmer över avsaknaden av rättvisa rättegångar och med anledning av tillförlitliga uppgifter om att erkännanden kommer till stånd under tortyr. När det gäller USA har utskottet inhämtat från Utrikesdepartementet att frågan om tortyr, särskilt kopplat till kampen mot terrorism, berörs i dialogen mellan EU:s och USA:s rättschefer som äger rum två gånger per år. Utskottet noterar att det i Amnestys årsrapport för 2010 uppges att minst en person avrättats i Irak under rapporteringsperioden.

Mot bakgrund av vad som utskottet anfört om dödsstraff och tortyr avstyrks motionerna *U209 (MP)*, *U224 (MP)*, *U271 (KD)*, *U306 (S) yrkande 24* och *U312 (MP) yrkande 2*.

Internationella brottmålsdomstolen (ICC)

Motionen

Socialdemokraterna anser enligt kommittémotion *U306 (S) yrkande 33* att Sverige måste söka förmå fler stater att ansluta sig till Romstadgan och understryker att det svenska stödet till Internationella brottmålsdomstolen (ICC) är viktigt.

Utskottets överväganden

Internationella brottmålsdomstolen (International Criminal Court, ICC), som har sitt säte i Haag, invigdes i mars 2003. Av ingressen till domstolens stadga (Romstadgan) framgår att ICC syftar till åtal och lagföring av personer som har gjort sig skyldiga till de mest allvarliga brotten som angår hela det internationella samfundet.

Från ICC:s webbsida har utskottet inhämtat att stadgan för den Internationella brottmålsdomstolen den 12 oktober 2010 hade ratificerats av 114 stater. Ytterligare ett antal stater hade undertecknat stadgan.

I ett samarbetsavtal som slöts 2006 mellan EU och ICC anges att unionen och dess medlemsstater är skyldiga att bistå ICC, exempelvis genom att vidarebefordra hemligstämplad information. I avtal med tredjeländer inkluderar EU ofta en bindande klausul om att länderna ska samarbeta med ICC. EU:s medlemsstater är de största givarna till ICC:s budget, och via EU:s instrument EIDHR (European Instrument for Democracy and Human Rights) finansieras projekt till stöd för ICC och dess verksamhet, däribland till organisationer inom det civila samhället.

Såväl Sverige som EU ger ett tydligt stöd till ICC. EU:s samtliga medlemsstater har ratificerat Romstadgan. Europeiska unionen i sig kan inte vara part till ICC men ger politiskt, finansiellt och tekniskt stöd till domstolen. Till grund för detta har sedan 2003 legat en gemensam ståndpunkt som slagit fast en EU-policy till stöd för ICC. Den gemensamma ståndpunkten uppdaterades av rådet för utrikes frågor (FAC) den 21 mars 2011.

I det nya rådsbeslutet (EUT 22.3.2011 L76/56) slås fast att Romstadgan och de principer som styr ICC:s funktion helt överensstämmer med EU:s principer och mål. Unionen är övertygad om att en universell anslutning till Romstadgan är nödvändig om domstolen ska kunna agera med full kraft, och den anser därför att initiativ för att främja acceptans av Romstadgan bör uppmuntras. Vid den konferens om en översyn av Romstadgan som ägde rum i Kampala, Uganda, i månadsskiftet maj–juni 2010 lovade EU att se över och uppdatera sina instrument för att stödja domstolen och att fortsätta främja Romstadgan.

I den nya gemensamma ståndpunkten om ICC slås fast att EU och dess medlemsstater ska vidta alla åtgärder för att främja bredast möjliga deltagande i Romstadgan. Detta kan ske exempelvis genom förhandling om avtal eller politiska dialoger med tredje stater, grupper av stater eller relevanta organisationer där man tar upp frågan om ratificering, godtagande, godkännande eller anslutning till Romstadgan och genomförande av denna. EU:s medlemsstater ska enligt den gemensamma ståndpunkten också dela med sig av egna erfarenheter av frågor med anknytning till genomförandet av Romstadgan och på andra sätt främja detta syfte. Dessutom ska medlemsstaterna vara beredda att bidra med tekniskt och eventuellt finansiellt stöd till det lagstiftningsarbete som krävs för deltagande och genomförande av Romstadgan i tredjeländer.

EU har, i linje med den gemensamma ståndpunkt som gällt sedan 2003, tagit upp ICC vid viktigare möten och politiska dialoger med tredjeländer. Enligt den senaste årsrapporten om EU:s agerande vad gäller de mänskliga rättigheterna och demokrati (Human rights and democracy in the world report – Report on EU action July 2008 to December 2009) tog unionen under rapporteringsperioden upp ICC särskilt ofta i kontakterna med Afrikanska unionen.

Under perioden juli 2008–december 2009 sökte EU genom s.k. allmänna framställningar (demarscher) till följande stater främja Romstadgans allmängiltighet: Algeriet, Azerbajdzjan, Bahrain, Bangladesh, Kame-

run, Cape Verde, Chile, Egypten, El Salvador, Guatemala, Haiti, Indonesien, Jamaica, Kazakstan, Kuwait, Kirgizistan, Laos, Libanon, Malaysia, Monaco, Moldavien, Marocko, Moçambique, Nicaragua, Nepal, Filipinerna, Singapore, Saint Lucia, Ukraina, Förenade Arabemiraten och Vietnam. Utskottet välkomnar att Bangladesh, Seychellerna, Saint Lucia och Moldavien därefter under 2010 ratificerade Romstadgan.

I december 2009, under det svenska EU-ordförandeskapet, antogs det s.k. Stockholmsprogrammet (17024/09) för perioden 2010–2014. Genom programmet anmodas EU:s institutioner att stödja och främja unionens och medlemsstaternas arbete mot straffrihet och att bekämpa folkmord, brott mot mänskligheten och krigsbrott och att i samband med detta främja samarbete mellan medlemsstaterna och ICC.

Utskottet noterar att ICC:s verksamhet behandlas i Folkrättskommitténs slutbetänkande, Folkrätt i väpnad konflikt – svensk tolkning och tillämpning (SOU 2010:72).

Utskottet förutsätter att Sverige och EU fortsätter att verka för ratificering och genomförande av Romstadgan i enlighet med den gemensamma ståndpunkten från mars 2011. Utskottet anser att detta inte minst är angeläget i de länder som ingår i det östliga partnerskapet och Medelhavssamarbetet.

Avslutningsvis i detta avsnitt erinrar utskottet om att det fr.o.m. den 1 januari 2011 i 10 kap. regeringsformen införts en ny bestämmelse som markerar att regeringsformens regler om förbud mot landsförvisning samt om åtal och immunitet för riksdagsledamöter, statschefen, statsråd och ledamöter i de högsta domstolarna inte utgör hinder mot att uppfylla Sveriges åtaganden med anledning av Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Motsvarande gäller enligt bestämmelsen också åtaganden i förhållande till andra mellanfolkliga brottmålsdomstolar.

Med det anförda avstyrker utskottet motion *U306 (S) yrkande 33*.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, kvinnors rättigheter

Motionerna

Socialdemokraterna tar i kommittémotion *U306 (S) yrkande 26* upp en rad frågor om kvinnors rättigheter och om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Agendan från den internationella befolkningskonferensen i Kairo 1994 bör drivas vidare, och regeringen bör förbereda initiativ för perioden efter 2014. Kampen mot mödradödlighet är ett av de områden som bör lyftas fram. Partiet understryker kvinnors rätt att bestämma över sina egna kroppar och att SRHR är av grundläggande betydelse. Intentionerna i Sveriges SRHR-policy måste fortsätta att genomföras. Aborträt-

ten borde vara en mänsklig rättighet. Socialdemokraterna framhåller särskilt betydelsen av tillgång till preventivmedel och till säker och laglig abort samt kvinnors egenmakt.

Sverige och EU måste i internationella sammanhang fortsätta att fästa uppmärksamhet på förekomsten av våld mot kvinnor inom familjen. Kvinnor måste ges samma rättigheter som män inom samhällets alla områden. Inte minst måste stater som ratificerat FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (Cedaw), men då gjort kulturella undantag, förmås att ratificera och genomföra konventionen fullt ut. Detta bör göras så att kvinnor och män likställs inför lagen även vad gäller exempelvis ägande, arv och vårdnad av barn. Sverige bör vara pådrivande för att öka kvinnorepresentationen i olika internationella organ.

I *yrkande 27* betonar Socialdemokraterna att regeringen har ett ansvar för att vara pådrivande i det internationella arbetet för att motverka handel med människor. Sverige bör i europeiska och internationella sammanhang lyfta fram den svenska sexköpslagstiftningen som ett exempel på hur prostitution bekämpas.

Vänsterpartiet framhåller i kommittémotion *U296 (V) yrkande 1* att FN:s kvinnokonvention ska vara en grundpelare i Sveriges arbete för mänskliga rättigheter för att säkerställa att diskriminering av kvinnor upphör. I *yrkande 7* begär partiet en regelmässig rapportering av hur Sverige i utvecklingspolitiken regelmässigt redovisar genomförandet av konventionen.

Utifrån Sveriges nuvarande SRHR-policy bör, enligt *yrkande 8*, en handlingsplan tas fram för hur SRHR-frågor ska inkluderas i den samlade utrikespolitikens alla delar och i alla strategier som rör utveckling, konflikt-hantering, handel, demokrati och mänskliga rättigheter.

Sverige bör, framhåller *Vänsterpartiet* i *yrkande 10*, såväl som enskilt land som i egenskap av medlemsland i EU och FN agera för att alla länder ska respektera den grundläggande mänskliga rättigheten att kvinnor ska ha tillgång till lagliga och säkra aborter. Sverige bör också, enligt *yrkande 11* arbeta för att rätten till laglig och säker abort ska räknas som en grundläggande mänsklig rättighet som medlemsstaterna i EU ska respektera.

I kommittémotion *U298 (V) yrkande 14* begär *Vänsterpartiet* att Sverige ska stödja arbetet för att få till stånd lagstiftning och efterlevnad av lagstiftning för säkra och lagliga aborter i fler länder.

Utskottets överväganden

Vid FN:s millennietoppmöte år 2000 enades världens ledare om att insatser för jämställdhet mellan kvinnor och män är ett av de absolut effektivaste medlen för att bekämpa vår tids stora utmaningar i världen som fattigdom, hunger och sjukdomar.

FN-konventionen om att avskaffa all slags diskriminering av kvinnor (Cedaw, ofta benämnd kvinnokonventionen) är en av FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna. Den antogs av FN:s generalförsamling 1979, och över 90 % av FN:s medlemsstater har förbundit sig att följa den. I konventionen lyfts fram kvinnors rätt till bl.a. utbildning och medborgarskap samt kvinnors rätt till sin egen kropp och till hälsa. Utskottet delar uppfattningen i en motion om att en strävan måste vara att ratificera kvinnokonventionen fullt ut, utan kulturella undantag.

Pekingplattformen, eller handlingsplanen från Peking, är ett tilläggsdokument till kvinnokonventionen och tillkom under FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking 1995 där 189 länder var representerade. Deltagarna i konferensen enades om tolv kritiska områden som rör kvinnors livssituation och för vilka FN:s medlemsstater bör arbeta aktivt för att påskynda jämställhetsarbetet världen över:

- Feminisering av fattigdom
- Kvinnor och utbildning
- Kvinnor och hälsa
- Våld mot kvinnor
- Väpnade konflikter och deras konsekvenser för kvinnor
- Kvinnor och ekonomi
- Kvinnors inflytande
- Organisering av jämställdhetsarbete på nationell nivå
- Kvinnors mänskliga rättigheter
- Kvinnor och medier
- Flickors situation.

Utskottet välkomnar beslutet i FN:s generalförsamling i juli 2010 om att skapa UN Women, en sammanhållen enhet inom FN-systemet för jämställdhet mellan könen och kvinnors medbestämmande. FN:s arbete för jämställdhet har varit fragmentiserat, uppvisat brister i samstämmigheten och haft för små resurser. Förhoppningen är nu att sammanslagningen av de fyra delar av FN-systemet som haft ansvar för jämställdhetsfrågor ska leda till större förändringskraft på det globala planet, synergieffekter och bättre resultat på landnivå. Sverige verkar för att ett jämställdhetsperspektiv integreras i FN-organens verksamhet och ger särskilt stöd till UN Women samt deltar aktivt i utformningen av dess verksamhetsinriktning. Sverige stöder också FN:s generalsekreterares särskilda representant för sexualiserat våld i väpnade konflikter, se nedan.

EU kan genom åtgärder i sin utrikespolitik utöva betydande inflytande när det gäller att främja jämställdhet och att stärka kvinnors ställning i världen. Utskottet understryker mot denna bakgrund vikten av att Sverige fortsätter att agera pådrivande i genomförandet av EU:s jämställdhetspolitik, inte minst vad gäller de yttre förbindelserna.

Inom EU finns en handlingsplan för jämställdhet och kvinnors egenmakt i utvecklingssamarbetet 2010–2015. Handlingsplanen innebär att EU satsar på att bidra till förverkligandet av FN:s millenniemål och till att genomföra FN:s kvinnokonvention samt handlingsplanerna från Peking 1995 (se ovan) och från FN:s befolkningskonferens i Kairo 1994.

En ny EU-strategi för jämställdhet 2010–2015 beslutades av rådet i december 2010. I strategin ingår åtgärder på fem prioriterade områden, däribland jämställdhet i unionens yttre åtgärder. Där konstateras att EU:s politik för att främja jämställdhet inom EU har nära anknytning till unionens insatser i tredjeländer.

EU:s kandidatländer måste helt och hållet ansluta sig till den grundläggande principen om jämställdhet mellan kvinnor och män. Inom den europeiska grannskapspolitiken stöder EU partnerländernas åtaganden om jämställhetsarbete som ska inkludera både politik och lagstiftning.

EU samarbetar med internationella organisationer som arbetar med jämställdhetsfrågor inklusive UN Women och stöder det civila samhällets deltagande i arbetet för att främja jämställdhet och kvinnors ställning. EU integrerar jämställdhetsperspektivet i sin handelspolitik och ska föra in dessa frågor i EU:s humanitära insatser samt verka för genomförandet av säkerhetsrådets resolutioner 1325 och 1820 samt unionens MR-riktlinjer om kvinnor.

EU:s riktlinjer om våld mot kvinnor och kampen mot alla former av diskriminering av kvinnor antogs 2008. Dessa MR-riktlinjer anger hur EU i sin utrikespolitik ska främja jämställdhet och samordnade strategier för att förebygga och reagera på våld mot kvinnor och flickor samt bekämpa strafflöshet för förövare av våld mot kvinnor och agera för tillgång till rättslig prövning av offer. I riktlinjerna anges ett antal instrument för att ingripa mot våld mot kvinnor och flickor och för att bekämpa diskriminering av kvinnor och flickor. Instrumenten är utformade så att de ska kunna användas av alla aktörer inom EU, och då inte enbart EU:s institutioner inklusive EU-delegationerna utan också medlemsstaternas ambassader.

Utskottet anser att det är angeläget att regeringen även i fortsättningen agerar för att förbättra styrningen och verktygen i EU:s jämställdhetsarbete. Som utskottet framhållit tidigare i betänkandet är det av vikt att EU:s MR-riktlinjer följs upp på ett systematiskt sätt. Utskottet förespråkar i likhet med regeringen att EU ska sammanställa och offentliggöra MR-rapporter för världens länder. Det är i det sammanhanget angeläget att synliggöra länders bristande respekt för mänskliga rättigheter, däribland flickors och kvinnors mänskliga rättigheter.

Utskottet instämmer i den motionsvis framförda uppfattningen att Sverige bör vara pådrivande för att öka kvinnorepresentationen i olika internationella organ. Utskottet anser också att kvinnorepresentationen i nationella parlament måste öka i enlighet med vad som har beslutats vid flera internationella konferenser sedan 1990-talet. Kvinnokonventionen föreskriver i

artikel 7 om politiskt och offentligt liv att kvinnor på lika villkor som män har rätt att delta i landets politiska och offentliga liv genom att bl.a. vara valbara och ha rösträtt.

I en motion begärs en redovisning av hur Sverige i utvecklingspolitiken genomför FN:s kvinnokonvention. Utskottet konstaterar att regeringen aviserat att den ska överlämna en skrivelse till riksdagen om biståndets resultat med tematisk inriktning på jämställdhet och kvinnors roll.

Mödradödlighet samt SRHR-frågor inklusive aborträtt lyfts fram i motioner. Utskottet erinrar om att främjande av jämställdhet och kvinnors roll i utveckling är en av tre tematiska prioriteringar i utvecklingssamarbetet. Regeringen har i budgetpropositionen för 2011 presenterat ett antal förstärkta insatser för att nå FN:s millenniemål. Bland dessa ingår fortsatta satsningar på förbättrad mödr hälsa och SRHR-frågor. Riksdagen har ställt sig bakom satsningarna (bet. 2010/11:UU2, rskr. 2010/11:98).

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) ses på många håll i världen fortfarande som kontroversiella frågor. Trots att bristen på SRHR fortsätter att vara en av de vanligaste orsakerna till sjukdom och död bland fattiga kvinnor förblir frågor som rätten till preventivmedel och abort kontroversiella. Det gäller också frågor som rör homo- och bisexuellas samt transpersoners rättigheter.

Sverige är ett av de länder som är ledande i det internationella arbetet för att lyfta fram SRHR-frågor. Utskottet välkomnar att regeringen har gjort tydliga ställningstaganden och kraftfulla ansträngningar att främja SRHR i nationell och internationell politikutformning. Utskottet vill också understryka betydelsen av den samverkan som sker mellan Regeringskansliet och det civila samhället och näringslivet på SRHR-området. Enligt vad utskottet erfarit har en utbildningsinsats ägt rum på ambassaderna för att stärka kunskapen och kompetensen att föra dialog om SRHR-frågorna. Utgångspunkter för utbildningsinsatsen var regeringens SRHR-strategi (Sveriges internationella politik för sexuell och reproduktiv hälsa) och policyn för jämställdhet och kvinnors rättigheter och roll inom svenskt internationellt utvecklingssamarbete 2010–2015, som också beslutats av regeringen.

Sverige bör enligt en motion vara pådrivande i det internationella arbetet för att motverka handel med människor. Utskottet delar denna uppfattning och konstaterar att så också är fallet. Arbetet med att bekämpa människohandel är sedan länge en högt prioriterad fråga för regeringen. I detta arbete är internationell samverkan en förutsättning för framgång och det europeiska samarbetet av central betydelse.

Utskottet välkomnar fortsatta initiativ inom EU för att ytterligare förstärka arbetet med att motverka och bekämpa människohandel. I december 2010 lanserade kommissionen en ny webbsida som är inriktad på att bekämpa människohandel samt presenterade en särskild samordnare av EU:s åtgärder mot människohandel. Därefter har allmänna rådet den 21

mars 2011 beslutat om ett direktiv om förebyggande och bekämpande av människohandel samt skydd av offer. Direktivet ska inom två år införas i EU:s medlemsstater genom nationell lagstiftning.

Insatser för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål måste göras utifrån ett rättsligt och socialt perspektiv och ett jämställdhetsperspektiv och ha sin utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna. Sveriges åtaganden inom ramen för EU, Europarådet och FN är grunden för regeringens politik på området. På det nationella planet har en handlingsplan tagits fram för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I åtgärden har ingått ett uppdrag till Svenska institutet att genomföra besöksprogram för utländska nyckelaktörer som vill studera Sveriges arbete med att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Regeringen har även lämnat stöd till det arbete som bedrivits av en aktionsgrupp mot människohandel vid Östersjöstaternas råd.

Med anledning av motionsförslag välkomnar utskottet, i likhet med i ett flertal tidigare betänkanden, att Sverige stöder insatser som syftar till att göra aborter fria, säkra och lagliga för alla kvinnor.

Utskottet har tidigare i betänkandet erinrat om att FN:s världstoppmöte 2005 slog fast att det finns ett direkt samband mellan säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter. Margot Wallström knöt an till detta samband när hon den 18 mars 2011 sammanträffade med företrädare för utrikesutskottet. Wallström, som är FN:s generalsekreterares särskilda representant för sexualiserat våld i väpnade konflikter, redogjorde för erfarenheter och slutsatser från det första året av sitt uppdrag. Detta hade inkluderat bl.a. fältbesök och fyra föredragningar i säkerhetsrådet. Utifrån säkerhetsrådets resolution 1888 (2009), som utgör grunden för Wallströms uppdrag, har hon följande fem prioriteringar:

1. Bekämpa straffriheten.
2. Mobilisera politiskt ansvarstagande utifrån sambandet mellan säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter.
3. FN måste svara tydligt på förekomst av sexualiserat våld i väpnade konflikter.
4. Forska för att få ett bättre kunskapsläge.
5. Ge kvinnor makt och inflytande.

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker utskottet motionerna *U296 (V) yrkandena 1, 7, 8, 10 och 11*, *U298 (V) yrkande 14* samt *U306 (S) yrkandena 26 och 27*.

Barnets rättigheter

Motionerna

Socialdemokraterna redovisar i kommittémotion U306 (S) yrkande 35 uppgifter om den utsatta situation som många barn i världen befinner sig i, exempelvis när det gäller sjukdomar, deltagande i väpnade konflikter och avsaknad av skolutbildning. Partiet understryker att barnrättsperspektivet måste genomsyra allt internationellt arbete och dialogen med Sveriges samarbetsländer. Insatserna bör förstärkas för att skydda barn och tillgodose deras rättigheter under väpnade konflikter eller när de tvingas på flykt. Tydligare fokus bör läggas på att motverka exploatering och utnyttjande av barn, framför allt barnarbete och sexuell exploatering. Sverige bör fortsätta att vara engagerat för universell ratifikation av FN:s barnkonvention och dess tilläggsprotokoll. I FN:s säkerhetsråds resolution 1612 (2005) förespråkas införande av ett övervaknings- och rapporteringssystem som förhindrar att personer som begått grova övergrepp mot barn går fria. Arbetet för att genomföra övervaknings- och rapporteringssystemet bör drivas vidare.

Vänsterpartiet återoppar i kommittémotion U298 (V) yrkandena 10 och 11 uppgifter från Unicef om att hälften av världens flickor är gifta vid 18 års ålder, detta trots att barnäktenskap är förbjudna i de flesta länder. Lagarna efterlevs inte, och regeringarna i flera länder där lagarna inte följs tycks vara ointresserade av att ta itu med problemet. Vänsterpartiet anser att Sverige inte ska acceptera eller hålla tyst om dessa övergrepp mot världens flickor. I alla internationella forum måste Sverige tydligt verka för att internationella och nationella lagar om barnäktenskap efterlevs och i alla relevanta sammanhang kritisera de länder som inte efterlever förbudet mot barnäktenskap.

Utskottets överväganden

Barnets rättigheter slås fast i en rad internationella konventioner och normer m.m. Centrala i sammanhanget är FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, förklaringen om barnets rättigheter, de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter, konventionen om barnets rättigheter med dess två fakultativa protokoll, europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, den internationella brottmålsdomstolens stadga, millenniedeklarationen, millenniemålen samt deklarationen och handlingsplanen En värld som passar barn (A World Fit for Children), som antogs av FN:s generalförsamling 2002.

Den dagliga verkligheten för miljoner barn världen över står i skarp kontrast till vad som anges i övergripande förklaringar, konventioner och andra instrument samt andra åtaganden och mål om barnets rättigheter. Barn står fortfarande inför stora hot mot sin överlevnad, de saknar möjligheter till god utbildning, riktig hälsovård och social omvårdnad, de är

offer för de värsta formerna av barnarbete, för sexuellt utnyttjande och exploatering, sjukdomar, väpnade konflikter, olika former av våld, de tvingas in i tidiga äktenskap och får utstå plågsamma traditionella sedvänjor. Barn som hör till utsatta grupper och barn i särskilt svåra situationer löper särskilda risker och är utsatta för diskriminering, marginalisering och utstötthet. Flickor utsätts för speciella risker och behöver särskild uppmärksamhet.

Vad gäller riktlinjer för ett barnrättsperspektiv i Sveriges internationella utvecklingssamarbete ställde sig riksdagen våren 2003, på förslag av utrikesutskottet, bakom de riktlinjer som regeringen redovisat i en skrivelse till riksdagen (skr. 2001/02:186, bet. 2002/03:UU4). Dessa riktlinjer, som fortfarande gäller, utgår från de grundläggande principerna i FN:s barnkonvention, vilka är att

- alla barn har samma rättigheter
- barnets bästa ska vara vägledande vid alla beslut som rör barn
- barnet har rätt till liv och utveckling till det yttersta av samhällets resurser
- barnet har rätt att delta i beslutsprocesser som gäller henne eller honom, uttrycka sin åsikt och att få den respekterad.

Insatserna för att främja och skydda barns rättigheter hör till de EU-målsättningar som har fått ökad tyngd i och med Lissabonfördraget. Bland annat föreskrivs uttryckligen i artikel 3.3 i fördraget om Europeiska unionen att EU ska främja skyddet av barnets rättigheter. Arbetet för att främja barns rättigheter är också ett resultat av internationella åtaganden. Samtliga EU-medlemsstater har ratificerat FN:s barnkonvention. Barnkonventionens principer och normer utgör en ledstjärna för EU:s politik och insatser som påverkar barns rättigheter.

EU:s agerande under 2000-talet för att främja barnperspektivet i EU:s yttre förbindelser redovisas i kommissionsmeddelandet En EU-agenda för barns rättigheter, KOM(2011) 60. Där föreslås i fråga om barnperspektivet i EU:s yttre förbindelser att EU ska fortsätta att genomföra och utvärdera unionens riktlinjer för främjande och skydd av barnets rättigheter, som är inriktade på att bekämpa alla former av våld mot barn. Vidare ska unionen genomföra sina riktlinjer om barn och väpnad konflikt.

Utskottet konstaterar att EU:s riktlinjer för främjande och skydd av barnets rättigheter beslutades av rådet 2007. Riktlinjerna är ett ramverk för hur unionen ska gå till väga för att skydda barnets rättigheter i EU:s agerande på människorättsområdet. Där anges grundläggande principer och mål för unionens yttre förbindelser vad avser barn. Riktlinjerna innehåller också operationella instrument för att effektivt genomföra åtagandet att främja och skydda barnens rättigheter. Vartannat år ska riktlinjerna ses över liksom den till riktlinjerna knutna genomförandestrategin (se nedan).

Av riktlinjerna framgår att EU i FN regelbundet uppmanar staterna att underteckna, ratificera och genomföra FN:s barnkonvention och dess fakultativa protokoll. Också EU:s stöd till det arbete som utförs av internationella och regionala aktörer inom området barnets rättigheter lyfts fram. EU ska vidare bl.a. stödja utvecklingen av övergripande nationella planer och strategier för att främja och skydda barns rättigheter, förbättra övervakningen och utvecklingen av barns rättigheter och främja det civila samhällets deltagande. Bland de övriga åtgärder som anges i riktlinjerna kan nämnas som exempel att unionen i kontakterna med tredjeländer ska främja tilldelning av resurser för att stärka och skydda barnens rättigheter och för att utvärdera hur barnen påverkas av den ekonomiska och sociala politik som förs. EU ska också främja rättsliga reformer och införande av lagstiftning för att bekämpa och avvärja kränkningar av barns rättigheter.

Genomförandet av riktlinjerna är inledningsvis inriktat på att bekämpa våld mot barn. För detta finns en genomförandestrategi. Genomförandet har inletts med ett pilotprogram som omfattar tio länder från alla kontinenter: Armenien, Barbados, Brasilien, Ghana, Indien, Iran, Jordanien, Kenya, Marocko och Ryssland. Länderna har valts ut efter samråd med Unicef och organisationer i det civila samhället. Vart och ett av pilotländerna ska ha en individuell strategi för att beakta de särskilda behov som finns där. Utskottet anser att regeringen bör verka för att pilotprogrammet följs upp och utvärderas och att erfarenheterna kan ligga till grund för en fortsatt och bredare genomförandestrategi.

Bland de åtta människorättsriktlinjer som EU beslutat om, och som utskottet redogjort för tidigare i betänkandet, finns också riktlinjer om barn och väpnad konflikt samt riktlinjer om våld mot kvinnor och flickor och kampen mot alla former av diskriminering av kvinnor och flickor.

Riktlinjerna om barn och väpnad konflikt antogs 2003 och uppdaterades 2008. Det övergripande målet är att stoppa användningen av barn i arméer och väpnade grupper och att få ett slut på straffriheten när det gäller handlingar som utgör brott mot barnens rättigheter i väpnade konflikter. EU åtar sig att använda en rad olika verktyg för att på kort, medellång och lång sikt ta itu med effekterna på barn av konflikter. Unionen ska också påverka tredjeländer och icke-statliga aktörer att genomföra internationella och regionala människorättsnormer och instrument samt internationell humanitär rätt.

Också för att genomföra EU:s riktlinjer om barn och väpnad konflikt finns individuella strategier för ett antal prioriterade länder. Dessa är framför allt inriktade på ett antal tematiska frågor, däribland sexuellt och könsrelaterat våld och kränkningar samt sexuellt utnyttjande. Till den ursprungliga listan över prioriterade länder (Afghanistan, Burma, Burundi, Colombia, Demokratiska republiken Kongo, Elfenbenskusten, Filippinerna, Liberia, Nepal, Somalia, Sri Lanka, Sudan och Uganda) tillkom 2007 även Israel, de palestinska ockuperade områdena, Haiti, Libanon, Tchad och Irak.

EU:s riktlinjer om våld mot kvinnor och flickor och kampen mot alla former av diskriminering av kvinnor och flickor har en bred definition av våld som innefattar våld inom familjen – däribland tvångsäktenskap och tidiga äktenskap – inom samhällets ram och våld som begås av eller godkänns av staten. Riktlinjerna antogs 2008.

Utskottet konstaterar att rådsslutsatser har antagits 2008 om barn i utvecklingsmiljöer och humanitära miljöer samt 2010 om barnarbete vad gäller insatser för ett barnperspektiv i EU:s yttre förbindelser.

Som utskottet framhållit tidigare i betänkandet är det av vikt att EU:s MR-riktlinjer följs upp på ett systematiskt sätt. Utskottet har där pläderat för att EU ska sammanställa och offentliggöra MR-rapporter för världens länder. Det är angeläget att då också synliggöra länders bristande respekt för mänskliga rättigheter, däribland barns mänskliga rättigheter.

I en motion förespråkas åtgärder för att genomföra övervaknings- och rapporteringssystemet till FN:s säkerhetsråds resolution 1612 (2005) om barn och väpnad konflikt. EU söker förstärka samarbetet med FN, och då framför allt med övervaknings- och rapporteringsmekanismen till resolution 1612, med generalsekreterarens särskilda representant för barn och väpnade konflikter och med säkerhetsrådets arbetsgrupp om barn och väpnade konflikter. EU har också välkomnat och stöttat säkerhetsrådsresolutionen 1882, som antogs 2009. Denna stärker ytterligare skyddet av barn som drabbas av väpnade konflikter genom att övervaknings- och rapporteringsmekanismen utvidgas till att omfatta dödande och lemlästade av barn, våldtäkt och andra former av sexuellt våld mot barn.

Vad gäller barnäktenskap, som uppmärksammas i en motion, välkomnar utskottet att statsrådet Nyamko Sabuni tog upp frågan i FN:s kvinnokommission i februari 2011, kopplat till att det är ett av de största hindren för flickors skolgång. Sverige hade också det på temat när kvinnokommissionen möttes.

Utskottet konstaterar att Sverige är den näst största bidragsgivaren till FN:s barnfond Unicef och verkar bl.a. för att fonden ska stärka sin röst i världen för barns rättigheter och fördjupa sitt arbete kring barns rätt till skydd mot alla former av övergrepp, såsom exempelvis barnäktenskap, våld mot barn och rekrytering av barnsoldater. Sverige stöder Unicefs opinionsbildande arbete mot barnäktenskap, kvinnlig omskärelse och handel med barn. Också EU har ett nära samarbete med Unicef liksom med grupper i det civila samhället som verkar för barns rättigheter. EU lägger med jämna mellanrum fram resolutionsförslag om barnets rättigheter i FN:s MR-råd och i FN:s generalförsamlings tredje utskott.

Också till FN:s befolkningsfond UNFPA är Sverige den näst största givaren. Ett av fokusområdena i UNFPA:s strategiska plan för 2008–2011 avser reproduktiv hälsa och rättigheter där det ingår agerande för att motverka barnäktenskap. I många länder har UNFPA verkat för att en policy för jämställdhet ska antas och för lagstiftning mot våld mot kvinnor och flickor, könsstympning samt barnäktenskap. UNFPA samarbetar med natio-

nella och lokala förändringsaktörer för att främja nationellt och lokalt ägarskap och för genomförande av åtgärder som stärker kvinnors och flickors rättigheter.

Utskottet har i budgetbetänkande 2010/11:UU2 välkomnat regeringens förstärkta åtgärder inom utvecklingssamarbetet för att uppnå FN:s millenniemål om att halvera fattigdomen till 2015, som bl.a. sker genom en särskild satsning inriktad på barn och ungdomar. Satsningen uppgår till 500 miljoner kronor, och fokus ligger på barns och ungdomars rätt till hälsa, grundskoleutbildning (millenniemål 2) och sysselsättning. En del av satsningen kanaliseras via svenska organisationer i det civila samhället.

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker utskottet motionerna U298 (V) yrkandena 10 och 11 samt U306 (S) yrkande 35.

Diskriminering och förföljelse på grund av sexuell läggning och könsidentitet

Motionerna

Socialdemokraterna slår i kommittémotion U306 (S) yrkande 29 fast att förtryck, diskriminering eller bestraffning av människor på grund av deras sexuella läggning strider mot mänskliga rättigheter. De diskrimineringsgrunder som räknas upp i var och en av FN-konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter utgör inte en uttömmande lista. Därför kan konventionerna anses omfatta även andra diskrimineringsgrunder, såsom sexuell läggning. Trots att många stater, i likhet med Sverige, delar denna uppfattning finns det utrymme för att tolka bort sexuell läggning som grund för diskriminering. Ett sätt att driva på för en attitydförändring är att påbörja ett arbete kring en hbt-konvention, anser *Socialdemokraterna*.

En majoritet av FN:s medlemsländer uppvisar ett kompakt motstånd mot att diskutera frågor om diskriminering på grund av sexuell läggning och vikten av att skydda och respektera mänskliga rättigheter för homo-, bi- och transpersoner. Detta motstånd får enligt partiet inte hindra Sverige från att driva frågorna bilateralt och multilateralt.

Socialdemokraterna konstaterar att Sida för perioden 2007–2009 hade en handlingsplan för hbt-frågor i utvecklingssamarbetet och förutsätter att regeringen redovisar för riksdagen hur den avser att gå vidare med detta arbete.

I den enskilda motionen U231 (FP) yrkandena 1 och 2 förespråkas en FN-konvention och en FN-deklaration mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet.

I den enskilda motionen U317 (S) yrkande 6 begärs ett ökat svenskt engagemang i hbt-frågorna inom FN-systemets ram.

Utskottets överväganden

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet står i strid med den grundläggande principen om alla människors lika värde och rättigheter. Sexuell läggning upptas inte uttryckligen bland diskrimineringsgrunderna i FN:s konventioner. De kommittéer som granskar efterlevnaden av FN:s två centrala konventioner för mänskliga rättigheter har dock slagit fast att diskrimineringsförbudet i dessa även omfattar sexuell läggning, liksom Europadomstolen vad gäller diskrimineringsförbudet i Europakonventionens artikel 14.

Av dokumentet Sveriges internationella politik för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), som finns tillgänglig på regeringens webbsida, framgår att Sverige ska höja kompetensen om sexuell läggning och könsidentiteter i Sveriges internationella arbete och på så sätt motverka att arbetet med SRHR automatiskt utgår från att alla människor är heterosexuella. Vidare ska Sverige fortsätta att verka för att diskriminering mot hbt-personer uppmärksammas som kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Som framgått tidigare i betänkandet har utskottet inhämtat att en utbildningssatsning har ägt rum på Sveriges ambassader i syfte att stärka kunskapen och kompetensen att föra dialog om SRHR-frågorna.

Inom samarbetet i Europarådet har Sverige haft en pådrivande roll för att ta fram en rekommendation om skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Rekommendationen antogs av ministerkommittén i mars 2010. Det var första gången samtliga medlemsstater i Europarådets medlemsstater enats om ett dokument som uttryckligen bekräftar hbt-personers rättigheter. Utskottet välkomnar detta exempel på resultat av åtgärder som Sverige vidtagit under de senaste åren i syfte att stärka och förtydliga rätten till skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck.

I en deklARATION i FN:s generalförsamling den 18 december 2008 uppmanade Argentina, å 66 länders vägnar, FN:s medlemsstater att avkriminalisera sexuella kontakter mellan vuxna personer av samma kön och att stärka skyddet mot diskriminering av hbt-personer. Deklarationen är unik eftersom det var första gången som en tvärregional grupp lyfte fram hbt-frågor i FN:s generalförsamling. I FN arrangerades på MR-dagen den 10 december 2009 en paneldiskussion om kränkningar av mänskliga rättigheter på grund av sexuell läggning och könsidentitet. Debatten anordnades av Sverige tillsammans med Argentina, Brasilien, Kroatien, Nederländerna och Norge samt en koalition av frivilligorganisationer som försvarar hbt-personers rättigheter. Som framgått ovan i betänkandets avsnitt om dödsstraffet antog FN:s generalförsamling den 22 december 2010 en resolution om utomrättsliga och summariska avrättningar där det finns en referens till sexuell läggning. Ytterligare ett ställningstagande som kan nämnas i detta sammanhang är ett uttalande i FN:s MR-råd i mars 2011 som uppmanar till stopp för våld eller andra kränkningar av de mänskliga rättigheterna,

riktat mot personer på grund av deras sexuella läggning eller könsidentitet. Uttalandet fick stöd av 85 länder, vilket är det högsta antalet någonsin för ett liknande uttalande.

Utskottet välkomnar att det de senaste åren inom FN-systemet tagits viktiga initiativ och nåtts vissa framsteg för att främja hbt-personers mänskliga rättigheter. Samtidigt måste det konstateras att motståndet fortfarande är hårt från många stater och att framsteg som nåtts senare kan bli ifrågasatta. På många håll i världen ses det fortfarande som kontroversiellt att ta upp frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) och frågor som rör homo- och bisexuellas samt transpersoners rättigheter. Vikten av ett oförtrutet och aktivt arbete för hbt-personers mänskliga rättigheter måste understrykas. Utskottet förutsätter att regeringen inom EU, FN och i andra internationella forum fortsätter att aktivt arbeta för att utöka skyddet mot diskriminering i alla dess former och att detta även integreras i biståndssamarbetet. I bilaterala kontakter måste Sverige fortsätta att uppmana regeringar att förhindra diskriminering och att arbeta för en attitydförändring gentemot homo- och bisexuella personer och transpersoner. I ett tidigare avsnitt i detta betänkande framgår att Sverige agerar för att länder där homosexualitet bestraffas med dödsstraff ska avskaffa detta straff. Målet måste vara att helt avkriminalisera homosexualitet i alla rättsordningar.

I en motion konstateras att Sida under perioden 2007–2009 hade en handlingsplan för konkretisering av homo-, bi- och transfrågor i utvecklingssamarbetet. I handlingsplanen angavs att den skulle utvärderas i slutet av 2009 och att detta skulle ligga till grund för Sidas fortsatta arbete med integration av hbt-frågorna i utvecklingssamarbetet.

I Sidas regleringsbrev för 2010 uppdrogs myndigheten att senast den 30 juni 2010 rapportera till regeringen hur myndigheten avsåg att arbeta med frågor om hbt-personers villkor och rättigheter i utvecklingssamarbetet. Detta skulle ske med utgångspunkt i slutsatser och rekommendationer från utvärderingen av handlingsplanen 2007–2009. Utskottet hade dessförinnan i sitt budgetbetänkande för utgiftsområde 7 hösten 2009 (bet. 2009/10: UU2) förutsatt att regeringen dels i lämpliga sammanhang skulle återrapportera till riksdagen om resultatet av utvärderingen, dels utarbeta en ny handlingsplan för konkretisering av homo-, bi- och transfrågor i utvecklingssamarbetet. Detta har ännu inte skett. Utskottet utgår från att regeringen senast under hösten 2011 gör en redovisning till riksdagen.

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker utskottet motionerna *U231 (FP) yrkandena 1 och 2*, *U306 (S) yrkande 29* samt *U317 (S) yrkande 6*.

Minoriteter

Motionen

Socialdemokraterna efterlyser i kommittémotion U306 (S) yrkande 28 ökad uppmärksamhet på åtgärder för att skydda personer som tillhör nationella eller etniska, religiösa och språkliga minoriteter, inte minst mot bakgrund av situationen för exempelvis kristna i Irak samt kurder och romer.

Utskottets överväganden

I alla delar av världen blir personer som tillhör minoriteter utsatta för allvarliga hot, diskriminering och rasism och utesluts ofta från att till fullo delta i ekonomisk, politisk, social och kulturell verksamhet under samma förutsättningar som majoritetsbefolkningen i de länder eller samhällen där de lever.

I Lissabonfördraget anges uttryckligen att rättigheterna för personer som tillhör minoriteter utgör en av grundvalarna för EU och att unionen ska främja dessa i sina yttre förbindelser. I fördragets artikel 2 stadgas att EU ”ska bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter. Dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle som kännetecknas av mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män.”

Tillsammans med Lissabonfördragets artikel 21 om de s.k. grundläggande principerna för EU:s yttre förbindelser, som utskottet redogjort för i avsnittet om mål och inriktningsfrågor ovan, finns en solid grund för EU:s och medlemsstaternas agerande när det gäller att främja de mänskliga rättigheterna, inklusive minoriteters rättigheter, såväl inom som utanför unionen.

EU:s utvidgningspolitik har kanske varit ett av de mest effektiva verktygen för att främja och skydda mänskliga rättigheter i Europa. Medlemskap i unionen förutsätter genomförande av europeisk lagstiftning och uppfyllande av Köpenhamnskriterierna där det ingår krav på stabila institutioner som garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter samt respekt för och skydd av minoriteter.

Minoritetsfrågor är också en viktig del i EU:s relationer med tredjeländer utanför grannskapspolitiken. Enligt EU:s MR-rapport 2009 tog EU under rapporteringsperioden upp minoritetsfrågor i den politiska dialogen med bl.a. Georgien, Moldavien och Ryssland. Minoritetsfrågor tas också upp i samarbetsstrategier och handlingsplaner om tredjeländer.

Utskottet välkomnar att Sverige och EU aktivt agerar i olika FN-forum för att främja och skydda rättigheterna för personer som tillhör minoriteter, inklusive FN:s forum för minoritetsfrågor, och stöder det arbete som utförs av den oberoende experten för minoritetsfrågor. Samarbetet omfattar också

andra internationella organisationer och multilaterala organ, som Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Europarådet och Världsbanken. Till sitt förfogande har EU en rad olika ekonomiska och tekniska samarbetsinstrument, inklusive bilateralt samarbete med regeringar och direkt stöd till det civila samhället och organisationer som arbetar med att främja och skydda rättigheterna för personer som tillhör minoriteter. En väsentlig del av stödet lämnas via instrumentet för demokrati och mänskliga rättigheter (EIDHR).

När det gäller romernas situation, som lyfts fram i motionen, konstaterar utskottet att denna är en angelägen fråga för regeringen såväl vad avser Sverige som i fråga om övriga Europa. På det nationella planet agerar den av regeringen tillsatta Delegationen för romska frågor i Sverige för att förbättra romers situation. När det gäller romernas situation i övriga Europa har Sverige tagit en rad initiativ bl.a. under Sveriges EU-ordförandeskap 2009.

Europarådet har antagit en ramkonvention om skydd av nationella minoriteter och en europeisk stadga för regionala språk eller minoritetsspråk. Romerna är nu EU:s största etniska minoritet, och unionen agerar för att främja likabehandling. Utskottet har nyligen i betänkande 2010/11:UU12 Europarådet behandlat romernas situation.

Inom den europeiska grannskapspolitiken (European Neighbourhood Policy, ENP) kopplas utvecklingen av relationerna mellan EU och grannländer till åtaganden och åtgärder för att främja demokrati och mänskliga rättigheter, god samhällsstyrning, marknadsekonomi och hållbar utveckling. Stöd som lämnas till projekt riktade till personer i minoriteter avser framför allt åtgärder för att minska sociala skillnader och för att främja bättre livskvalitet.

Vad beträffar situationen för kristna i Irak, som tas upp i den aktuella motionen, välkomnar utskottet att utrikesministern i 2011 års utrikesdeklaration slog fast att religionsfriheten är central i ett öppet samhälle. Utskottet anser i likhet med utrikesministern att tendenserna till växande intolerans och övergrepp mot religiösa minoriteter inger oro. Utskottet erinrar om att främjande av religiös tolerans och religionsfrihet starkt betonas i de rådsslutsatser om mänskliga rättigheter och demokratisering i tredjeländer, vilka antogs av rådet för utrikes frågor (FAC) i november 2009, under det svenska EU-ordförandeskapet. Därefter antog FAC den 21 februari 2011 slutsatser om intolerans, diskriminering och våld på grund av religion och trosuppfattning.

Sverige arbetar aktivt inom Europeiska unionen och inom Förenta nationerna samt i våra bilaterala relationer med Irak med att lyfta fram frågan om bristen på respekt för de mänskliga rättigheterna och den irakiska regeringens ansvar för att skydda alla Iraks invånare från våld och övergrepp och stärka genomförandet av de mänskliga rättigheterna. Utskottet ser positivt på att demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter är en av

de två sektorer som prioriteras i Sveriges samarbetsstrategi för utvecklings-samarbetet med Irak under perioden 2009–2014. Den andra sektorn är handel, näringsliv och finansiella system.

Också kurdernas situation uppmärksammas i den aktuella motionen. Utskottet redovisade under förra riksmötet i betänkande 2009/10:UU9 sin syn på kurdernas situation i Mellanöstern och hänvisar till sina överväganden där.

Utskottet ser positivt på att regeringen även i fortsättningen kommer att uppmärksamma frågan om minoriteternas utsatthet och verka för en ökad respekt och efterlevnad av de mänskliga rättigheterna, såväl inom EU och FN som i samtal med företrädare för enskilda länder.

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker utskottet motion *U306 (S) yrkande 28*.

Mänskliga rättigheter i arbetslivet

Motionerna

De grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet måste enligt *Socialdemokraterna* i kommittémotion *U306 (S) yrkande 25* stärkas och respekteras universellt. Arbetet inom Internationella arbetsorganisationen (ILO) måste få ökad tyngd och fler länder förmås att ratificera ILO:s konventioner. Sverige bör ratificera ILO:s konvention 94 om offentlig upphandling. Partiet kräver att grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet skrivs in i internationella handelsavtal. Sverige bör i multilaterala organisationer som exempelvis Internationella valutafonden (IMF) och Världshandelsorganisationen hävda arbetstagarnas intressen och agera för att stärka den sociala dimensionen.

Miljöpartiet begär i kommittémotion *Sf394 (MP) yrkande 15* att en utredning ska tillsättas för att se över förutsättningarna för att tillträda FN-konventionen om för skydd för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar och att verka internationellt för dess genomförande.

Vänsterpartiet lägger i kommittémotion *Sf368 (V) yrkande 26* fram motsvarande förslag.

I den enskilda motionen *U223 (MP)* föreslås att Sverige ska ratificera FN-konventionen om för skydd för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar.

Utskottets överväganden

Sverige stöder ILO:s arbete för universell ratifikation och uppfyllande av organisationens åtta kärnkonventioner om mänskliga rättigheter (områdena föreningsfrihet och förhandlingsrätt, icke-diskriminering i arbetslivet, förbud mot tvångsarbete och förbud mot barnarbete). Utskottet ser positivt på att samtliga EU-länder har ratificerat dessa konventioner.

Sveriges bidrag via Sida till ILO:s utvecklingssamarbete via ett partnerskapsavtal uppgår under perioden 2009–2013 till 125 miljoner kronor. Detta framgår av det femåriga avtal som slutits mellan Sida och ILO. Avtalet fokuserar på tre tematiska områden: sysselsättningsintensiv ekonomisk tillväxt, föreningsfrihet och kollektivavtal samt arbetsmiljö. Jämställdhet prioriteras dessutom som horisontellt tema. Avtalet följs upp genom årliga dialoger mellan Sida och ILO.

Utskottet välkomnar det stöd som Sverige ger till ratificering och genomförande av ILO:s kärnkonventioner och i övrigt inom ramen för partnerskapsavtalet. Genomslagskraften av Sveriges prioritering av demokrati och mänskliga rättigheter i utvecklingssamarbetet kan bli större genom agerande för att dessa prioriteringar också får genomslag i de multilaterala organisationernas verksamhet. Utrikesutskottet har i betänkande 2008/09: UU6 Frihet från förtryck – Sveriges demokratibistånd framhållit att Sveriges arbete för de mänskliga rättigheterna ska vara resultatutriktat och fokusera på att de mänskliga rättigheterna efterlevs.

Utöver den årliga dialogen mellan Sida och ILO om partnerskapsavtalet är det enligt utskottet angeläget att, i linje med Sveriges strategi för multilateralt utvecklingssamarbete från 2007, strukturerade bedömningar regelbundet görs av ILO:s arbete. Enligt strategin för multilateralt utvecklingssamarbete ska relevans och effektivitet var vägledande i bedömningen av varje organisation. Frågor som enligt utskottet bör ingå i en bedömning är exempelvis i vilken utsträckning en multilateral organisation medverkar till att målen för Sveriges utvecklingssamarbete kan uppnås samt om organisationen uppvisar öppenhet, har resultatuppföljning samt kostnadsmedvetande och kostnadskontroll.

EU:s sociala agenda fäster stor vikt vid unionens bidrag till att stärka globaliseringens sociala dimension. EU verkar för att främja anständigt arbete¹ för alla såväl inom unionen som i sina yttre relationer, däribland inom FN-systemet. EU-kommissionens agerande bygger på kommissionsmeddelande Anständigt arbete för alla – EU:s bidrag till agendan för anständigt arbete i världen, KOM(2006) 249, som rådet, Europaparlamentet och unionens ekonomiska och sociala kommitté ställt sig bakom. I genomförandet samarbetar EU framför allt med ILO och FN.

¹ Anständigt arbete (*decent work*) omfattar produktiv och fritt vald sysselsättning, arbetsrätt, social trygghet, dialog mellan arbetsmarknadens parter och beaktande av könspektivet.

EU agerar för att de arbetstillfällen som skapas genom öppen handel innefattar minimistandarder för anständigt och värdigt arbete och bidrar till att främja långsiktigt hållbar utveckling och konkurrenskraft. Erfarenheterna inom unionen visar att höga arbetsnormer som främjar goda arbetsförhållanden också stöder ekonomisk utveckling och stärker konkurrenskraften. EU samarbetar nära med ILO för att integrera arbetslivsaspekter i sin handelspolitik och inkluderar rutinmässigt samarbetsinitiativ och incitament för bättre arbetsförhållanden i de handelsavtal unionen förhandlar om.

Utskottet noterar att kommissionen i sitt meddelande om en ny handelsstrategi för EU, KOM(2010) 612, framhåller att relationen mellan unionens handelspolitik och utrikespolitik måste vara ömsesidigt stödjande. Enligt kommissionsmeddelandet gäller detta naturligtvis utvecklingspolitiken och tillämpningen av FN-sanktioner, men det handlar också om att skapa de rätta incitamenten för EU:s partnerländer att se till att mänskliga rättigheter, arbetsnormer och miljöskydd respekteras. Detta kan enligt kommissionen ske exempelvis inom ramen för handelssamarbetet och de politiska relationerna med länder utanför EU eller genom särskilda handelsinstrument som det allmänna preferenssystemet eller frihandelsavtalen.

Av EU:s MR-rapport 2009 framgår att unionen fortsätter att stödja ILO:s övervakningssystem och fortlöpande agerar under ILO:s årliga arbetskonferens och styrelse vid brott mot grundläggande arbetslivsnormer, däribland i fråga om Vitryssland, Burma och Colombia. EU fortsätter också att ge stöd till ILO, exempelvis på områdena handel och sysselsättning, statistiksystem, socialt skydd och sysselsättning samt på arbetsmiljöområdet.

EU och grannländer till unionen kan inom ramen för den europeiska grannskapspolitiken (ENP) komma överens om bilaterala handlingsplaner som innehåller specifika mål vad avser demokrati, rättsstaten och mänskliga rättigheter, däribland genomförande av internationella konventioner om grundläggande rättigheter i arbetslivet. Handlingsplanerna anger en dagordning för politiska och ekonomiska reformer på kort och medellång sikt.

Frågan om ratificering av ILO:s konvention nr 94, vilket förespråkas i en motion, har under 2011 behandlats av både arbetsmarknadsutskottet och finansutskottet, och då senast i april (betänkandena 2010/11:AU3 och 2010/11:FiU29 samt utlåtande 2010/11:FiU44). Utrikesutskottet hänvisar till ställningstagandena i dessa sammanhang och avstår från att i detta nu aktuella betänkande redovisa ytterligare överväganden.

Motionsvis betonas att det är viktigt att hävda arbetstagarnas intressen och den sociala dimensionen i multilaterala organisationer. I spåren av den globala ekonomiska krisen har ILO:s arbete för att främja mänskliga rättigheter i arbetslivet uppmärksammas och i ökande utsträckning fångats upp av de internationella finansiella institutionerna som exempelvis IMF och Världsbanken. Ett exempel på ett sådant samarbete är ILO:s och IMF:s gemensamma konferens i Oslo i september 2010 som bl.a. efterlyste ett brett internationellt engagemang för ekonomisk återhämtning där sysselsättning och social sammanhållning sätts i fokus.

ILO har också, i nära samarbete med andra internationella organ, haft en framträdande roll i de senaste G20-mötena. Ett aktuellt exempel på ett sådant samarbete är att OECD, ILO, Världsbanken och Världshandelsorganisationen (WTO) i november 2010 lade fram den gemensamma rapporten *Seizing the Benefits of Trade for Employment and Growth*, som utarbetats inför G20-mötet i Seoul, Korea, i november 2010.

Utskottet erinrar om att det i slutsatserna från FN:s världstoppmöte 2005 uttrycks ett tydligt stöd för en rättvis globalisering. Deltagarna slog fast att full och produktiv sysselsättning och anständigt arbete för alla (*decent work for all*), inklusive för kvinnor och unga personer, ska utgöra ett centralt mål för relevant nationell och internationell politik och att detta utgör en komponent i strävandena att nå FN:s millennieutvecklingsmål.

Utskottet konstaterar att Världsbanksgruppen (VBG) enligt sina stadgar inte har något mandat att arbeta med mänskliga rättigheter. Indirekt bidrar dock VBG till demokratisk utveckling och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna genom att stödja uppfyllandet av framför allt ekonomiska och sociala rättigheter. Enligt den strategi för Sveriges samarbete med VBG som regeringen beslutade om i mars 2011 bör VBG fortsätta att förstärka sin kapacitet att systematiskt tillämpa ett rättighetsperspektiv i verksamheten. Sverige ska även framgent bidra till detta. Det är enligt strategin särskilt viktigt att VBG bidrar till insatser som stärker förutsättningarna för fattiga människor att delta i ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbara tillväxtprocesser, utvecklar marknader och företagande samt ökar anpassningsförmågan till förändringar. I det framtida stödet är det viktigt att ta fasta på erfarenheterna från VBG:s stöd i samband med den finansiella och ekonomiska krisen.

I sammanhanget kan nämnas att Sverige tillsammans med de övriga nordiska länderna har arbetat för inrättandet av en samfinansieringsfond för mänskliga rättigheter inom Världsbanken. Fonden, som inrättades 2008, syftar till att stärka bankens kapacitet att arbeta med rättighetsfrågor och att göra bankens analysarbete och insatser mer effektiva.

I motioner förespråkas ratificering av FN-konventionen om för skydd för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar, den s.k. migrantarbetarkonventionen. En motion med motsvarande innebörd har tidigare under våren 2011 behandlats av socialförsäkringsutskottet i betänkande 2010/11:SfU6 Migration och asylpolitik.

Konventionen trädde i kraft den 1 juli 2003 och har hittills inte ratificerats av någon medlemsstat i EU. De som i dag har valt att ratificera konventionen är främst stater varifrån migrantarbetare kommer. I princip återfinns rättigheterna i konventionen också i andra kärnkonventioner eller i två ILO-konventioner om migrantarbetare. Som framgått tidigare i detta avsnitt stöder Sverige ILO:s arbete för universell ratifikation och uppfyllande av organisationens åtta kärnkonventioner om mänskliga rättigheter.

Utrikesutskottet finner i likhet med socialförsäkringsutskottet i det nyss nämnda betänkandet inte skäl att föreslå riksdagen att göra ett tillkännagivande om att Sverige ska ratificera migrantarbetarkonventionen.

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker utskottet motionerna *U223 (MP)*, *Sf368 (V) yrkande 26*, *Sf394 (MP) yrkande 15* och *U306 (S) yrkande 25*.

Övriga yrkanden

Utöver de yrkanden som behandlas tidigare i detta betänkande finns motionsvis framförda förslag som är föremål för förenklad motionsbehandling enligt de riktlinjer som fastslagits av riksdagen med anledning av Riksdagskommitténs betänkande 2005/06:RS3 och i enlighet med den av utrikesutskottet i oktober 2010 fastställda promemorian *Förenklad motionsbehandling under återstoden av mandatperioden*. Utskottet har vid en genomgång och beredning funnit att de yrkanden som redovisas i bilaga 2 inte kan vara aktuella för något tillkännagivande från riksdagen. Efter denna behandling avstyrker ett enigt utskott motionerna i bilaga.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

- 1. Grundläggande mänskliga rättigheter, punkt 1 (S, MP, V)**
av Urban Ahlin (S), Carina Hägg (S), Kent Härstedt (S), Carin Runesson (S), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:U306 yrkandena 22 och 23.

Ställningstagande

En förutsättning för demokratin är respekten för de mänskliga rättigheterna. De mänskliga rättigheterna, så som de kommer till uttryck i Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 och en rad andra konventioner, utgör en okränkbar helhet.

Vi ser med oro på hur regeringen vid ett flertal tillfällen marginaliserat frågan om mänskliga rättigheter. Omsorgen om och försvaret av de mänskliga rättigheterna måste även i fortsättningen utgöra en central del av Sveriges utrikespolitik. Engagemanget för de mänskliga rättigheterna speglar våra förhoppningar om en värld där människor kan leva fria, utan fruktan och nöd.

Rättigheterna i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är universella. De gäller för alla människor, utan åtskillnad, och ska respekteras över hela världen, oavsett land, kultur och specifik situation. Vi ska stå upp för de mänskliga rättigheterna varhelst i världen de kränks. Vår röst ska vara lika skarp mot oförrätter oavsett om de begås av en stormakt eller en diktatur. Kampen mot diskriminering på grund av kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionshinder och religion måste föras både nationellt och internationellt. De fackliga rättigheterna behöver stärkas. Jämställdhet och barns rättigheter ska prioriteras.

Internationella regler om de mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan statsmakten och den enskilde. Rättigheterna är knutna till individen, som ska kunna åtnjuta dessa ensam eller tillsammans med andra. Det är staten, dvs. ett lands regering, som har ansvaret för att rättigheterna

respekteras och att dessa omsätts i praktiken genom bl.a. ett fungerande rättssystem, lagstiftning, undervisning och socialt stöd. Staten är skyldig att se till att dess företrädare agerar i enlighet med de mänskliga rättigheterna och måste på olika sätt förhindra att dess företrädare begår brott mot de mänskliga rättigheterna.

FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter slår fast de grundläggande friheterna och rätten till skydd mot övergrepp. Konventionen behandlar rätten till liv, förbud mot tortyr och slaveri samt olika friheter såsom yttrande- och religionsfrihet.

FN:s konvention om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna innehåller rättigheter sammanhängande med människors grundläggande behov. Där behandlas rättigheter som rätten till arbete, rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och rätten till utbildning. Stater som anslutit sig till konventionen ska till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att säkerställa att konventionens rättigheter gradvis förverkligas.

Trots att alla stater formellt har erkänt de mänskliga rättigheterna kränks dessa kontinuerligt och medvetet. Konservativa och liberaler bortser gärna från de sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter som kräver ett aktivt, kollektivt, medmänskligt ansvar för att förverkligas. De godtar endast de formella politiska friheterna. Å andra sidan finns regimer som medvetet kränker individernas politiska fri- och rättigheter med hänvisning till sociala framsteg eller en illusion om ett högre framtida mål.

Vi vill understryka att de mänskliga, medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella fri- och rättigheterna är universella, odelbara och individuella. De får varken inskränkas av stater eller av andra aktörer.

2. Dialog om tortyrkonventionen, punkt 5 (MP, V)

av Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:U312 yrkande 2.

Ställningstagande

Organisationen Wikileaks har släppt ett omfattande material om övergrepp och tortyr i Irak som utförts av irakiska säkerhetsstyrkor. Det är oklart om den amerikanska militären haft vetskap om övergreppen. Enligt dokumenten förefaller det dock troligt att den inte var ovetande om den utbredda användningen av tortyr och andra övergrepp mot fångar som sker i Irak utan risk för rättsliga påföljder.

Överlämningarna pågick under en period från början av 2009 till juli 2010 enligt ett avtal mellan USA och Irak. Avtalet innehöll inga villkor om korrekt behandling av fångar eller skydd av deras mänskliga rättigheter.

USA har anslutit sig till FN:s konvention mot tortyr, vilken uttryckligen förbjuder stater att själva använda tortyr och även förbjuder överlämning av fångar till andra staters myndigheter om det finns risk för tortyr. I detta fall innebär det att de amerikanska myndigheterna begått brott mot folkrätten genom att överlämna tusentals fångar till irakiska säkerhetsstyrkor.

Folkrätten har tillkommit som en garanti för hur stater ska uppföra sig mot varandra, mot medborgarna och mot andra staters medborgare. Tyvärr verkar det som om staters egenintresse alltmer tillåts tänja gränserna för vad olika folkrättsliga regelverk är till för. Tortyrkonventionen är en av de konventioner som stater verkar ta väldigt lätt på, vilket Wikileaks visar när det gäller USA:s agerande i Irak.

Det är angeläget att få stopp på irakiska myndigheters tortyr av både överlämnade fångar och andra. Sveriges regering bör i kontakterna med både USA och Irak ta upp vikten av att leva upp till tortyrkonventionen och andra folkrättsliga bestämmelser.

3. SRHR, kvinnors rättigheter, punkt 7 (S, MP, V)

av Urban Ahlin (S), Carina Hägg (S), Kent Härstedt (S), Carin Runesson (S), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U296 yrkandena 1, 7, 8, 10 och 11, 2010/11:U298 yrkande 14 och 2010/11:U306 yrkandena 26 och 27.

Ställningstagande

Kvinnors rättigheter har alltid varit särskilt utsatta, vilket grundas i en traditionell kulturell underordning i alla samhällen. Vi vill understryka betydelsen av FN:s kvinnokonvention och anser att regeringen regelbundet ska redovisa på vilket sätt man har genomfört konventionen i sitt utrikespolitiska arbete.

Vid den internationella befolkningskonferensen i Kairo 1994 skedde ett skifte i världens syn på befolkningsfrågor, och den s.k. Kairoagendan slogs fast. Vi befarar att denna inte kommer att uppnås till 2014 och efterlyser därför förslag från regeringen om initiativ för perioden efter 2014.

Arbetet måste fortsätta under den nuvarande regeringen för att genomföra intentionerna i den SRHR-policy som den socialdemokratiska regeringen beslutade om och som fortfarande gäller. En handlingsplan bör tas fram för hur frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter ska inkluderas i den samlade utrikespolitikens alla delar och i alla strategier för utveckling, konflikthantering, handel, demokrati och mänskliga rättigheter. Sverige ska vara en stark röst i SRHR-frågor, och rösten måste höras såväl inom som utanför EU i Europa liksom i övriga delar av världen.

Abort är en rätt som vi ofta tar för given i Sverige men som i många länder är förbjuden eller hotas. Varje år blir 175 miljoner kvinnor gravida, och av dessa är 80 miljoner oönskade graviditeter, vilket i en del fall resulterar i aborter. 20 miljoner av aborterna utförs på ett osäkert sätt och leder till kvinnors lidande eller död.

Att kvinnan inte ges rätten att bestämma över sin egen kropp är inte förenligt med vår människosyn, och aborträtten borde vara en mänsklig rättighet. Vi vill särskilt framhålla betydelsen av tillgång till preventivmedel och tillgång och rätt till säkra och lagliga aborter samt att kvinnor får makt och inflytande. FN:s befolkningsorgan UNFPA gör viktiga insatser på detta område, och Sverige måste fortsätta att stödja dess arbete.

Inom EU bör Sverige betydligt hårdare än hittills arbeta för att rätten till lagliga och säkra aborter ska räknas som en grundläggande rättighet som EU:s medlemsstater ska respektera. Inom EU och FN bör Sverige också agera för att alla länder ska respektera den grundläggande mänskliga rättigheten att kvinnor ska ha tillgång till lagliga och säkra aborter.

Över hela världen och utan undantag för någon region är våld utövat av den egna partnern och inom familjen den vanligaste formen av våld mot kvinnor. I många länder behandlas våld mot kvinnor inom familjen fortfarande som ett privat problem och inte som det angelägna politiska och samhällsrelaterade problem det utgör. Stater har en skyldighet att på alla sätt förhindra alla former av våld mot kvinnor. Underlåtenhet att göra detta innebär att staten gör sig skyldig till en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Sverige och EU måste i internationella sammanhang entgående fortsätta att fästa uppmärksamheten på dessa frågor.

Mäns våld mot kvinnor är ett av de allvarligaste folkhälsoproblemen och utgör ett jämställdhetsproblem där den traditionella könsordningen om mäns överordning och kvinnors underordning fortfarande har betydelse. Frågan behöver lyftas fram och prioriteras tydligare i regeringens politik.

Biståndet måste stärka kvinnors ställning och rättigheter. Satsningar på kvinnors utbildning får direkta effekter på reproduktionsmönstren. Det leder till minskad barnadödlighet, ökad preventivmedelsanvändning, förbättrat näringsintag och ökad satsning på barns skolgång etc.

Ett av de områden där kvinnors rättigheter kränks gäller kvinnlig omskärelse. Sverige måste inom alla relevanta forum verka för att förbud antas mot kvinnlig omskärelse.

Inom samhällets alla områden måste kvinnor ges samma rättigheter som män. Inte minst handlar det om att förmå stater som ratificerat FN:s kvinnokonvention, men med ett kulturellt undantag, att fullt ut ratificera och genomföra konventionen så att kvinnor och män likställs inför lagen även vad gäller exempelvis ägande, arv och vårdnad av barn.

Vi vill också framhålla vikten av kvinnor i beslutsfattande positioner. Detta av två enkla skäl. Det första och uppenbara är det demokratiska. Kvinnor utgör halva befolkningen och ingen ska på grund av sitt kön uteslutas från makt. Det andra handlar om politiska prioriteringar. Erfarenhet från utvecklingsländer visar att beslutande församlingar som har en hög andel kvinnor i högre grad prioriterar hälsa, utbildning och förbättringar i det lilla som i förlängningen är den bästa grunden för en positiv utveckling. Vi anser att Sverige ska vara pådrivande för att öka kvinnorepresentationen i olika internationella organ.

4. SRHR, kvinnors rättigheter, punkt 7 – motiveringen (SD) av Julia Kronlid (SD).

Ställningstagande

Sverigedemokraterna instämmer med utskottet att det i arbetet för mänskliga rättigheter är viktigt att motverka diskriminering av kvinnor och att stärka kvinnors roll i samhället. Sverigedemokraterna instämmer också i utskottets ställningstagande att arbetet med att motverka människohandel behöver förstärkas.

Utskottet konstaterar att frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) på många håll i världen fortfarande ses som kontroversiella frågor. I regeringens SRHR-policy står det också att de insatser som Sverige stöder ska vara anpassade till sociala och kulturella situationer. Utifrån denna kunskap anser Sverigedemokraterna att regeringen i sitt arbete rörande SRHR-frågor borde visa på större ödmjukhet och respekt för de kulturella skillnader som finns i synen på frågor inom SRHR. Sverigedemokraterna instämmer i att det finns många problem i världens länder kopplade till sexuell och reproduktiv hälsa såsom mödradödlighet, hiv/aids och sexuella övergrepp. Sverigedemokraterna instämmer dock inte i utskottets enhälligt positiva inställning till hur regeringens arbete med SRHR-frågor bedrivs. Vi ställer oss även kritiska till regeringens framställning av hur dialoger med andra länder ska föras i dessa frågor. Sverigedemokraterna anser att det i en sann och öppen dialog med andra länder måste finnas rum för gemensamt lärande och att man måste ha kunskap om, och förståelse för, olika synsätt. Sverigedemokraterna anser att Sveriges arbete med att påverka andra länder i SRHR-frågor i vissa avseenden är för enkelriktat och onyanserat.

Sverigedemokraternas allmänna hållning är också att ha en respekt för varje lands suveränitet och för den kultur och värdegrund som finns. Sverigedemokraterna vill verka för en värld med fristående demokratiska stater. Vi anser att man bör vara vaksam så att man inte går över gränsen i arbetet för grundläggande internationella mänskliga rättigheter och börjar ställa orimliga krav på enskilda länders politiska inriktningar.

5. Barnets rättigheter, punkt 8 (S, MP, V)

av Urban Ahlin (S), Carina Hägg (S), Kent Härstedt (S), Carin Rune-son (S), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U298 yrkan- dena 10 och 11 samt 2010/11:U306 yrkande 35.

Ställningstagande

Än i dag, en bra bit in på 2000-talet, plågas, förtrycks, exploateras och utnyttjas miljontals barn dagligen. Detta är en oacceptabel situation. FN:s barnfond, Unicef, har beräknat att uppskattningsvis 26 500 barn dör varje dag av sjukdomar som enkelt skulle ha kunnat botas eller på grund av brist på rent vatten. Nästan 100 miljoner barn går inte i skolan. Över 250 000 tvångsrekryterade barn deltar just nu i väpnade konflikter. Nästan två miljoner barn, främst flickor, utnyttjas i människohandel varje år. Över en miljon barn sitter i fängelse. Problematiken med barnäktenskap är all- varlig.

Vi anser att barnrättsperspektivet ska genomsyra allt internationellt arbete och dialogen med våra samarbetsländer. Barns erfarenheter, möjlig- heter till deltagande och möjligheter att påverka måste främjas, och all diskriminering av barn ska motarbetas så att alla barn ges samma möjlighe- ter att delta.

Utbildning är en grundförutsättning för att kunna bekämpa fattigdom och utnyttjande och exploatering av barn. Tydligare fokus måste läggas på att motverka exploatering och utnyttjande av barn, framför allt barnarbete och sexuell exploatering.

Barn riskerar att utnyttjas, och de saknar ofta möjlighet att skydda sig eller göra sin röst hörd. Därför behövs ett barnperspektiv i alla frågor som rör deras mänskliga rättigheter och i vårt utvecklingssamarbete. Att inve- stera i barn och ungdomar är att investera i framtiden. Vi anser att barnrättsperspektivet ska genomsyra allt internationellt arbete och dialogen med våra samarbetsländer, att barns utsatthet och framtid i alla samman-

hang måste lyftas fram och att FN:s barnkonvention ska tillämpas konsekvent. Barnkonventionen och dess tilläggsprotokoll är viktiga redskap för att förbättra barns situation i världen. Sverige ska fortsätta sitt engagemang för att samtliga stater ska ratificera dessa.

Enligt Unicef är hälften av världens flickor gifta vid 18 års ålder, detta trots att barnäktenskap är förbjudna i de flesta länder. Lagarna följs inte, och regeringarna i flera länder där lagarna inte följs tycks sakna intresse för att ta itu med problemet.

En av många tragiska följder av barnäktenskapen är att omkring 14 miljoner flickor mellan 15 och 19 år varje år tvingas att föda barn. Det betyder att 40 000 tonårsflickor föder barn varje dag. Varje år dör 70 000 tonårsflickor på grund av komplikationer i samband med graviditeten eller förlossningen. Enligt Unicef är det fem gånger vanligare att flickor som föder barn när de är 15 år eller yngre dör under förlossningen eller i samband med graviditeten än att kvinnor som föder barn i tjugoårsåldern gör det.

Vi får aldrig acceptera eller hålla tyst om dessa grova övergrepp. I alla internationella forum måste Sverige verka för att internationella och nationella lagar om barnäktenskap följs. Dessutom måste Sverige i alla relevanta sammanhang våga kritisera de länder som inte följer förbudet mot barnäktenskap.

6. Diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet, punkt 9 (S, MP, V)

av Urban Ahlin (S), Carina Hägg (S), Kent Härstedt (S), Carin Runesson (S), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U231 yrkandena 1 och 2, 2010/11:U306 yrkande 29 och 2010/11:U317 yrkande 6.

Ställningstagande

Förtryck, diskriminering eller bestraffning av människor på grund av deras sexuella läggning strider mot de mänskliga rättigheterna. Övergrepp mot och diskriminering av personer på grund av sexuell läggning måste motarbetas och ståndpunkten att alla individer ska kunna åtnjuta sina rättigheter oavsett sexuell läggning främjas.

I omkring 80 länder är det olagligt med sexuella relationer mellan personer av samma kön. I flera länder är samkönad kärlek belagd med dödsstraff. I många länder är det långt ifrån självklart att fira Pride. Det finns

flera exempel där parader trakasserats eller förbjudits, t.ex. i Polen, Lettland och Moldavien. Europadomstolen har slagit fast att det är ett brott mot de mänskliga rättigheterna att förbjuda parader.

FN har antagit en resolution om avkriminalisering av homosexualitet. En attitydförändring bland FN:s medlemsländer måste påskyndas genom att frågorna tas upp i olika internationella forum.

I var och en av FN-konventionerna om medborgerliga och politiska respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ges det uttryck för den folkrättsligt viktiga principen om icke-diskriminering. Ett antal exempel på diskrimineringsgrunder räknas upp, däribland ras, hudfärg och religion men däremot inte sexuell läggning. De diskrimineringsgrunder som anges utgör inte en uttömmande lista, och därför kan även andra diskrimineringsgrunder, såsom sexuell läggning, omfattas av artikelns tillämpning. Trots att många stater, liksom Sverige, gör denna tolkning finns i dag utrymmet för att tolka bort sexuell läggning som grund för diskriminering. Ett sätt att påskynda en attitydförändring är att påbörja ett arbete kring en hbt-konvention. Även om FN:s konvention om mänskliga rättigheter omfattar hbt-personer bör Sverige bli mer pådrivande för en hbt-konvention.

I globala sammanhang är det på grund av religiösa och kulturella tabun svårt att ta upp och diskutera frågor om diskriminering på grund av sexuell läggning och vikten av att skydda och respektera mänskliga rättigheter för hbt-personer. Motståndet mot detta får absolut inte hindra Sverige från att driva frågorna bilateralt och multilateralt. Länder där homosexualitet bestraffas med dödsstraff måste uppmanas att avskaffa dessa straff.

Under 2007–2009 hade Sida en handlingsplan för konkretisering av arbetet rörande frågor om homosexuella, bisexuella och transpersoner, hbt-personer, i utvecklingssamarbetet. Det övergripande målet var att hbt-personer ska kunna förbättra sina levnadsvillkor i de länder med vilka Sverige bedriver utvecklingssamarbete. Våra partier anser att rätten att uttrycka sin sexualitet är en grundläggande mänsklig rättighet, och därför anser vi att regeringen ska ta fram en ny handlingsplan för hbt-frågor i utvecklingssamarbetet samt öka biståndsinsatserna till stöd för arbetet med hbt-personers rättigheter.

Det är dessutom angeläget att Sverige arbetar aktivt inom EU för att tydliggöra vad EU:s biståndsmedel används till. Ett starkare fokus på hbt-frågor i EU:s samlade bistånd är nödvändigt. Sverige ska vara ett land som stöder personer och organisationer som kämpar för hbt-personers rättigheter och bör öka det politiska och ekonomiska stödet, genom utvecklingssamarbetet, till hbt-rörelsens arbete.

7. MR i arbetslivet, punkt 11 (S, MP, V)

av Urban Ahlin (S), Carina Hägg (S), Kent Härstedt (S), Carin Runeson (S), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:U306 yrkande 25.

Ställningstagande

De grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet måste stärkas och respekteras universellt. Den fria förenings- och förhandlingsrätten ska garanteras och slavarbete, barnarbete och diskriminering, inklusive lönediskriminering mellan könen, elimineras. Det är inte acceptabelt att 73 miljoner barn under tio år arbetar i dag och att över 12 miljoner människor arbetar under tvång – ett modernt slaveri. Arbetet inom Internationella arbetsorganisationen (ILO) måste därför få ökad tyngd, och fler länder måste förmås att ratificera ILO:s konventioner.

Den svenska, europeiska och internationella fackföreningsrörelsen spelar en avgörande roll som samhällsomdanare och resurs för hållbar ekonomisk utveckling. Fria demokratiska fackföreningar värnar arbetstagarnas rättigheter och villkor och bidrar till ökad social rättvisa. Företagen agerar över gränserna. Därför måste också arbetstagarna runt om i världen garanteras rätten att vidta gränsöverskridande fackliga strids- och sympatiåtgärder.

Grundläggande mänskliga rättigheter i arbetslivet måste föras in i internationella handelsavtal. Sverige ska hävda arbetstagarnas rättigheter i internationella organisationer som Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken genom bilaterala kontakter och med upphandlingsregler på alla samhällsnivåer såväl globalt som nationellt. Därför bör Sverige ratificera ILO:s konvention 94 om offentlig upphandling.

Vi kan aldrig acceptera att konkurrenskraft skapas genom lägre löner, sämre arbetsvillkor, rovdrift på miljön, exploatering av människor och sämre välfärd. Även om regeringen uttalat ”att efterlevnaden av och respekten för de mänskliga rättigheterna för arbetstagare ska stärkas globalt” verkar detta ha försvunnit helt i regeringens nya fokusering av målen för utvecklingspolitiken. Det ideologiska skiftet märks genom att fokus alltmer läggs på marknaden, inte på människan. Regeringen lägger inte någon större vikt vid mänskliga rättigheter i arbetslivet eller vid den fackliga organisationens betydelse för ett samhälles utveckling, vilket inte minst visar sig i att LO/TCO:s biståndsnämnd fått kraftigt minskade anslag de senaste åren.

Sverige bör inom ramen för FN, ILO, Världsbanken och andra organisationer verka för att regler tas fram om företags ansvar för mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och en bättre miljö. Detta arbete måste skyndas på.

8. Migrantarbetarkonventionen, punkt 12 (MP, V)

av Bodil Ceballos (MP) och Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U223, 2010/11:Sf368 yrkande 26 och 2010/11:Sf394 yrkande 15.

Ställningstagande

FN-konventionen om för skydd för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar antogs av FN:s generalförsamling 1990. Syftet med konventionen är att reglera grundläggande rättigheter för dem som arbetar i ett annat land än det egna, oavsett om de har giltiga dokument eller inte. Undantagna är arbetare som sänds utomlands av företag eller organisationer i hemlandet, liksom flyktingar och statslösa, som skyddas av andra konventioner.

Konventionen tar fasta på den roll som migrantarbetare spelar i den globala ekonomin och skapar en internationell standard för behandling av välfärd och rättigheter för migrantarbetare oavsett deras status samt slår fast skyldigheter och ansvar för de länder som tar emot migrantarbetare. Konventionen tillvaratar migrantarbetares och deras familjers intressen genom hela migrationsprocessen och syftar till att motarbeta och eliminera exploatering av migrantarbetare och deras familjemedlemmar.

Varken Sverige eller någon annan EU-medlemsstat har ratificerat konventionen, som trädde i kraft den 1 juli 2003. Flertalet av de 43 länder som skrivit under konventionen är utvecklingsländer, ifrån vilka migranterna kommer.

En svensk ratifikation av konventionen skulle vara betydelsefull för dess status, samtidigt som det borde ligga i Sveriges intresse att visa på behovet av att fackliga rättigheter inte stannar vid nationsgränserna. Riksdagen bör därför göra ett tillkännagivande om att Sverige ska ratificera FN-konventionen om för skydd för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar.

Särskilt yttrande

Grundläggande mänskliga rättigheter, punkt 1 (SD)

Julia Kronlid (SD) anför:

Sverigedemokraterna instämmer i utskottets syn på arbetet med de mänskliga rättigheterna. Vi vill dock framhålla att det svenska medlemskapet i Europeiska unionen inte är oundgängligt för Sveriges arbete för mänskliga rättigheter. Vår inställning är att Sverige bör lämna EU så snart det är praktiskt möjligt. Så länge som riket medverkar i denna union accepterar vi dock att arbete för mänskliga rättigheter bedrivs inom unionens ram. Arbetet för mänskliga rättigheter bör dock inte användas som en förevändning för att utöka unionens ansvarsområden. Arbetet med mänskliga rättigheter bör fortsättningsvis drivas i nationell regi, alternativt genom bilaterala avtal eller genom någon av de internationella organisationer som inte är överstatliga i den utsträckning som EU är.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:K380 av Annelie Enochson (KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att religionsfrihetsfrågorna ska vara en aktiv del i utrikespolitiken och i utvecklingssamarbetet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram strategier och handlingsplaner för att religionsfrihetsfrågor ska integreras i den multilaterala och bilaterala utrikespolitiken och i utvecklingssamarbetet i linje med den nya EU-handlingsplanen för främjandet av religions- och övertygelsefrihet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att UD och svenska ambassader ska bedöma religionsfrihetssituationen i länderna som Sverige har bilaterala relationer med och försvara religionsfriheten i offentlig diplomati.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige på FN-nivå aktivt bör motverka försök att relativisera mänskliga rättigheter och bygga allianser för att stoppa ansatserna att inkorporera förtal av religion i systemet med mänskliga rättigheter.

2010/11:U208 av Elisabeth Svantesson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige, i och genom sin röst i EU, ska fortsätta att motarbeta resolutionen om bekämpande av förtal av religioner i Förenta nationerna.

2010/11:U209 av Bodil Ceballos m.fl. (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lyfta fram frågan om dödsstraffets avskaffande i dialogen med alla länder som utdömer och verkställer dödsstraff.

2010/11:U213 av Hans Wallmark och Abdirizak Waberi (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om religionsdialog.

2010/11:U215 av Jan R Andersson och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att påverka länder som nekar hiv/aids-smittade inresevisum.

2010/11:U223 av Gustav Fridolin m.fl. (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska ratificera FN:s konvention för skydd av migrantarbetares och deras familjers rättigheter som antogs av FN:s generalförsamling den 18 december 1990.

2010/11:U224 av Bodil Ceballos (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lyfta fram frågan om dödsstraffets återupptagande i dialogen med Guatemala.

2010/11:U227 av Annika Lillemets och Valter Mutz (båda MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska underteckna tilläggsprotokollet till ESK-konventionen.

2010/11:U231 av Maria Lundqvist-Brömster (FP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en FN-konvention mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en internationell deklaration mot förtryck på grund av sexuell läggning och könsidentitet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hbt-organisationers roll i FN-systemet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om uppmärksammande av hbt-frågor i UNDP.

2010/11:U245 av Irene Oskarsson och Caroline Szyber (båda KD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige med all kraft ska främja mänskliga rättigheter i utrikespolitiken.

2010/11:U254 av Tuve Skånberg (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska ställa sig bakom Dohadeklarationen om familjen.

2010/11:U259 av Anita Brodén (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att ansträngningar görs för att uppnå konsensus för en ratificering av tilläggsprotokollet till ESK-konventionen.

2010/11:U260 av Anita Brodén (FP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att regeringen fortsätter att sprida information om FN:s förklaringar om de mänskliga rättigheterna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ökad dialog och utökad information för att också tydliggöra samhällsmedborgarnas och samhällets skyldigheter.

2010/11:U262 av Anita Brodén (FP):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kraftfulla internationella åtgärder för att få gehör för mänskliga rättigheter, i synnerhet i konfliktländer.

2010/11:U266 av Christer Engelhardt (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ESK-konventionen.

2010/11:U271 av Tuve Skånberg (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sveriges ansvar för att motverka dödsstraff.

2010/11:U272 av Mikael Oscarsson och Andreas Carlson (båda KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att religionsfrihet tydligt ska lyftas fram i utrikespolitiken.

2010/11:U273 av Hillevi Larsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sexualrådgivning, preventivmedel och abort ska ingå i FN:s katalog över mänskliga rättigheter.

2010/11:U293 av Barbro Westerholm (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sveriges internationella arbete för att förmå andra länder att avskaffa reserestriktioner för hivpositiva.

2010/11:U296 av Hans Linde m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (Cedaw) ska vara en grundpelare i Sveriges arbete för mänskliga rättigheter för att säkerställa att diskriminering av kvinnor upphör.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen regelmässigt ska redovisa hur och på vilket sätt man har implementerat FN:s kvinnokonvention i sitt utrikespolitiska arbete.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en handlingsplan ska tas fram för hur frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter ska inkluderas i den samlade utrikespolitikens alla delar och i alla strategier för utveckling, konflikthantering, handel, demokrati och mänskliga rättigheter.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlemsland i EU och FN ska agera för att alla länder ska respektera den grundläggande mänskliga rättigheten att kvinnor ska ha tillgång till lagliga och säkra aborter.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige betydligt hårdare måste arbeta för att rätten till laglig och säker abort ska räknas som en grundläggande mänsklig rättighet som medlemsstaterna i EU ska respektera.

2010/11:U298 av Hans Linde m.fl. (V):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i alla internationella forum tydligt måste verka för att internationella och nationella lagar om barnäktenskap efterlevs.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige alltid i alla relevanta sammanhang vågar kritisera de länder som inte efterlever förbudet mot barnäktenskap.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör stödja arbetet för att få till stånd lagstiftning och efterlevnad av lagstiftning för säkra och lagliga aborter i fler länder.

2010/11:U306 av Urban Ahlin m.fl. (S):

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4 Mänskliga rättigheter.

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.1 Regelverk kring mänskliga rättigheter.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.2 Dödsstraff och tortyr.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.3 Mänskliga rättigheter i arbetslivet.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.4 Kvinnors rättigheter.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.5 Handel med människor.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.6 Situationen för minoriteter.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.7 Hbt-personers rättigheter.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.10 FN:s råd för mänskliga rättigheter.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.11 Internationella brottmålsdomstolen.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.12 Skyldigheten att skydda.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 4.13 Barn i världen.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 5 FN och folkrätten.

2010/11:U312 av Bodil Ceballos m.fl. (MP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta upp frågan om att leva upp till bl.a. tortyrkonventionen i dialogen med USA och Irak.

2010/11:U317 av Börje Vestlund m.fl. (S):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett ökat svenskt engagemang i hbt-frågorna inom FN-systemets ram.

2010/11:U321 av Annika Eclund (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för en förbättring av kristna irakiska flyktingars situation.

2010/11:U323 av Abir Al-Sahlani (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sveriges viktiga roll i försoningsprocesser.

2010/11:Sf368 av Christina Höj Larsen m.fl. (V):

26. Riksdagen begär att regeringen utreder förutsättningarna för att tillträda FN:s migrantarbetarkonvention och verkar internationellt för dess implementering.

2010/11:Sf394 av Maria Ferm m.fl. (MP):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över förutsättningarna för att tillträda FN:s migrantarbetarkonvention samt verkar internationellt för dess implementering.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 13

Motion	Motionärer	Yrkanden
13. Övriga frågor		
2010/11:K380	Annelie Enochson (KD)	1, 3, 6 och 8
2010/11:U208	Elisabeth Svantesson (M)	
2010/11:U213	Hans Wallmark och Abdirizak Waberi (båda M)	
2010/11:U215	Jan R Andersson och Cecilie Tenfjord-Toftby (båda M)	
2010/11:U227	Annika Lillemets och Valter Mutz (båda MP)	1
2010/11:U231	Maria Lundqvist-Brömster (FP)	3 och 4
2010/11:U254	Tuve Skånberg (KD)	
2010/11:U259	Anita Brodén (FP)	
2010/11:U260	Anita Brodén (FP)	2
2010/11:U266	Christer Engelhardt (S)	
2010/11:U272	Mikael Oscarsson och Andreas Carlson (båda KD)	
2010/11:U273	Hillevi Larsson (S)	
2010/11:U293	Barbro Westerholm (FP)	
2010/11:U321	Annika Eclund (KD)	
2010/11:U323	Abir Al-Sahlani (C)	